MESTNA OBČINA NOVO MESTO

Strategija dolgožive družbe za obdobje 2025 do 2035

Postavljamo standarde za prihodnost starejših.

KAZALO VSEBINE

NAGOVOR ŽUPANA MESTNE OBČINE NOVO MESTO 5
1 UVOD 6
2 OKVIR DELOVANJA NA PODROČJU DOLGOŽIVE DRUŽBE 8
Okvir delovanja, ki ga opredeljuje strategija 8
Pravne in zakonske podlage 8
Evropska zakonodaja 8
Državna zakonodaja 8
Pravilniki in uredbe 12
Resolucije in strategije 12
3 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV 15
4 SEZNAM OKRAJŠAV 16
5 AKTUALNO STANJE NA PODROČJU STAREJŠIH V OBČINI 17
Statistični podatki (SURS, 2024) 17
Pregled obstoječih storitev in programov 19
Izvajanje zakonskih obveznosti 19
Izvajanje drugih nalog izven zakonskih obveznosti 22
Izvajanje programov drugih občinskih, medobčinskih in državnih zavodov 25
Podpora programom nevladnih in humanitarnih organizacij 29
6 KLJUČNE USMERITVE RAZVOJA LOKALNE POLITIKE AKTIVNEGA STARANJA 35
7 STRATEŠKI CILJI IN UKREPI 37
CILJ 1: Vzpostavitev Sistema skupnostnih storitev za višjo kakovost življenja 38
Ukrep 1.1: Vzpostavitev Sistema skupnostnih storitev 38
Ukrep 1.2: Plemenitenje košarice skupnostnih storitev z nadstandardnimi storitvami 39
Ukrep 1.3: Oblikovanje mreže podpore po krajevnih skupnostih Mestne občine Novo mesto 40
CILJ 2: Višja stopnja opolnomočenja ciljnih skupin prek informiranja in povečevanja priložnosti za družbeno udejstvovanje 41
Ukrep 2.1: Vzpostavitev in koordiniranje mreže ponudnikov sorodnih vsebin na različnih področjih in dopolnjevanje teh vsebin glede na povpraševanje in strokovne smernice 41
Ukrep 2.2: Izvajanje celovitega informiranja 42
Ukrep 2.3: Podpora programom in projektom za starejše v okviru občinskega sofinanciranja delovanja organizacij 43
BIVANJSKE RAZMERE 45
CILJ 3: Povečanje razpoložljivosti in dostopnosti stanovanjskih enot, prilagojenih za starejše 45
Ukrep 3.1: Izgradnja prilagojenih stanovanj 45
Ukrep 3.2: Dodelitev javnih najemniških stanovanj po neprofitni najemnini 46
Ukrep 3.3: Subvencioniranje neprofitne najemnine prilagojenega stanovanja 46

Ukrep 3.4: Rentni odkup stanovanj v zameno za služnost doživljenjskega bivanja 47
Ukrep 3.5: Zagotavljanje zamenjave stanovanj za primernejša prilagojena stanovanja .48
Ukrep 3.6: Javna najemna služba 48
CILJ 4: Ustvariti pogoje za čim daljše bivanje v domačem okolju 49
Ukrep 4.1: Subvencioniranje projektov odprave arhitektonskih ovir v večstanovanjskih stavbah na območju MONM 49
Ukrep 4.2: Promocija in subvencioniranje storitve e-oskrbe.....50
Ukrep 4.3: Razvoj in spremljanje javne mreže dolgotrajne oskrbe in pomoči na domu ..50
ZDRAVJE IN DOBRO POČUTJE 52
CILJ 5: Izboljšanje in vzdrževanje zdravja starejših.....52
Ukrep 5.1: Promocija in dopolnitev vsebin za starejše v okviru Zdravstveno vzgojnega centra Novo mesto in Centra za duševno zdravje za odrasle 52
Ukrep 5.2: Povečana prisotnost Zdravstveno vzgojnega centra Novo mesto na terenu.53
Ukrep 5.3: Spremljanje dostopnosti in kakovosti zdravstvenih storitev 54
Ukrep 5.4: Odprava arhitektonskih in sistemskih ovir dostopnosti do zdravstvenih storitev za starejše.....54
Ukrep 5.5: Regijske štipendije za deficitarne poklice na področju socialnega in zdravstvenega varstva, usmerjene v področje starejših.....55
Ukrep 5.6: Spodbude za deficitarne poklice v obliki namenskih najemniških stanovanj .56
CILJ 6: Dvig psihofizične kondicije starejših.....56
Ukrep 6.1: Vzpostavitev namenskih športno-rekreativnih površin in spodbujanje programov na teh površinah.....56
Ukrep 6.2: Spodbujanje samooskrbe s hrano 57
Ukrep 6.3: Promocija vrednot solidarnosti in družabništva.....58
CILJ 7: Izboljšanje stopnje varnosti starejših.....59
Ukrep 7.1: Vzpostavitev sistema zaupnikov in protokolov podpore ob nasilju nad starejšimi 59
Ukrep 7.2: Izvajanje programov za prometno varnost.....60
Ukrep 7.3: Dopolnitev mreže demenci prijaznih točk 60
CILJ 8: Aktivna celostna obravnava umirajočih in podpora njihovim bližnjim.....61
Ukrep 8.1: Vzpostavitev prostorskih pogojev za izvajanje regionalne stacionarne hospic oskrbe 61
DRUŽBENO UDEJSTVOVANJE, IZOBRAŽEVANJE IN DELO 63
CILJ 9: Podaljšanje aktivne vključenosti v družbo 63
Ukrep 9.1: Spodbuda javnim in nevladnim organizacijam za vključevanje občasnega dela upokojencev 63
Ukrep 9.2: Promocija prostovoljnega dela posameznikov in krepitev vključevanja starejših v prostovoljske organizacije.....64
Ukrep 9.3: Dvig stopnje digitalne pismenosti starejših 64

CILJ 10: Aktivno zagovorništvo starejših v družbi 65
Ukrep 10.1: Vzpostavitev operativne koordinacije med relevantnimi deležniki za izboljšanje sodelovanja in skupnostni pristop na področju skrbi za starejše.....65
8 URESNIČEVANJE IN SPREMLJANJE URESNIČEVANJA STRATEGIJE 67
9 VIRI IN LITERATURA.....68

KAZALO TABEL

Tabela 1.1: Skupine prebivalcev po starosti 6
Tabela 5.1: Delež prebivalcev, starih 65 let ali več, od leta 2014, v Novem mestu 17
Tabela 5.2: Delež prebivalcev, starih 65 let ali več, od leta 2014, v Sloveniji 18
Tabela 5.3: Institucionalno varstvo v splošnih socialnih zavodih (namestitev starejših) 20
Tabela 5.4: Plačilo institucionalnega varstva za leta 2021, 2022 in 2023.....22
Tabela 5.5: Prejemniki in sredstva za subvencioniranje toplega obroka 23
Tabela 5.6: Opravljeni brezplačni prevozi v zadnjih treh letih.....23
Tabela 5.7: Sredstva, namenjena klicnemu centru in koordinaciji projekta 23
Tabela 5.8: Sredstva, namenjena prevozom v mestnem jedru 23
Tabela 5.9: Subvencioniranje storitve varovanja na daljavo, število uporabnikov in sredstva 24
Tabela 5.10: Sofinanciranje programov javnih del nevladnim organizacijam 24
Tabela 5.11: Povprečno mesečno št. starejših prejemnikov varstvenega dodatka.....29
Tabela 5.12: Povprečno mesečno št. starejših prejemnikov denarne socialne pomoči 29
Tabela 5.13: Sredstva, namenjena društvom upokojencev v zadnjih treh letih 30
Tabela 5.14: Sredstva, namenjena DU NM v zadnjih dveh letih 30
Tabela 5.15: Število starejših prejemnikov paketov pomoči.....31
Tabela 5.16: Število razdeljenih paketov donirane hrane.....31

KAZALO SLIK

Slika 1.1: Starostna struktura prebivalcev..... 6
Slika 5.1: Gibanje števila prebivalcev, starih 65 let ali več, od leta 2014, v Novem mestu 17
Slika 5.2: Gibanje števila prebivalcev, starih 65 let ali več, od leta 2014, v Sloveniji 18

NAGOVOR ŽUPANA MESTNE OBČINE NOVO MESTO

Dragi občanke in občani!

V Novem mestu se upravičeno radi pohvalimo z razvojnim prebojem zadnjih let, ki je temeljil na celovitem pristopu in proaktivnem iskanju priložnosti, pa tudi na tehtnih in strateških razmislekih o okolju, ki ga pomagamo soustvarjati na številnih področjih. Ob tem ne smemo pozabiti, da se razvitost določenega okolja odraža tudi v skrbi za ranljive skupine. Zato je, še posebej ob aktualnih demografskih trendih, čas za še bolj strateško usmeritev v zagotavljanje podpornega, v občane in njihove potrebe usmerjenega okolja.

V skladu z našo prebojno naravnanostjo smo na številne pobude pomembnih deležnikov s sloganom »Postavljamo standarde za prihodnost starejših.« še jasneje opredelili naše načrte na področju zagotavljanja podpore dolgoživi družbi. Slogan izraža željo biti prvi na področju skrbi za starejše, voditi z zgledom in si prizadevati za oskrbo, ki bo ne le ustrezala sodobnim potrebam, temveč postavljala nove mejnike za prihodnje generacije. Odraža zavezanost k inovativnosti, odgovornosti in napredku na področju skrbi za starejše. Poudarja, da se s postavljanjem visokih standardov gradi boljši sistem oskrbe, ki bo kos izzivom prihodnosti. Usmerja pogled naprej in nakazuje, da trenutne aktivnosti niso le reševanje obstoječih težav, temveč gradnja temeljev za dolgotrajne rešitve. Govori o uvajanju kakovostnih praks, ki vključujejo sodobne pristope, prilagojene aktualnim potrebam starejših, in spoštovanje človekovega dostojanstva.

Oskrba starejših ne sme zaostajati za razvojem drugih družbenih področij. Še več, postati mora svetel zgled in vodilo ostalim področjem. Širiti mora zavedanje, da so starejši pomemben del družbe, ki si zasluži najboljšo oskrbo. S tem promoviramo vrednote solidarnosti, spoštovanja in medgeneracijskega sodelovanja.

Z odgovornim načrtovanjem prihodnosti moramo omogočiti, da bo tudi v starosti čim več naših občanov v čim boljši formi, ustrezne politike pa karseda sproti odgovarjale na izzive in potrebe dolgoživeče družbe. Vse to si že danes zaslužijo naši občani, ki so pomagali graditi temelje naše družbe, pa tudi tisti, ki prihajamo za njimi. Prav je, da starejši v tretjem življenjskem obdobju v polni meri žanjejo sadove svojega dela in brezskrbno užijejo čas, ki, ob primerni podpori skupnosti, lahko ponudi številne nove priložnosti.

Hvala vsem, ki ste nam priskočili na pomoč pri ustvarjanju tega pomembnega dokumenta, delili z nami svoje ideje, predvsem pa realne potrebe, s katerimi se vsakodnevno srečujete na terenu. Vsem nam želim veliko uspeha in smelosti pri realizaciji zastavljenih korakov.

mag. Gregor Macedoni

1 UVOD

Dejstvo, da se družbe t.i. razvitega sveta starajo, je tema politoloških in političnih razprav že desetletja. Življenjska doba se hitro podaljšuje, kar pomeni, da narašča tudi delež oseb, starejših od 65 let, kar je tradicionalna starostna meja, od katere ljudi uvrščamo med starejše. V Mestni občini Novo mesto (MONM) je 1. januarja 2024 bivalo **7.533 oseb, starih 65 let in več, kar predstavlja petino oz. 19,6 %** vseh (38.348) prebivalcev novomeške občine (glej Tabelo 1.1 in Sliko 1.1). Na območju Mestne občine Novo mesto je oseb, **mlajših od 50 let, 23.031**, od tega je otrok in mladih **do vključno 29. leta 12.327** (SURS, 2024).

Tabela 1.1: Skupine prebivalcev po starosti

	0-14 let	15-64 let	65 + let	SKUPAJ
Novo mesto	6.373	24.442	7.533	38.348

Vir podatkov: SURS (2024).

Slika 1.1: Starostna struktura prebivalcev

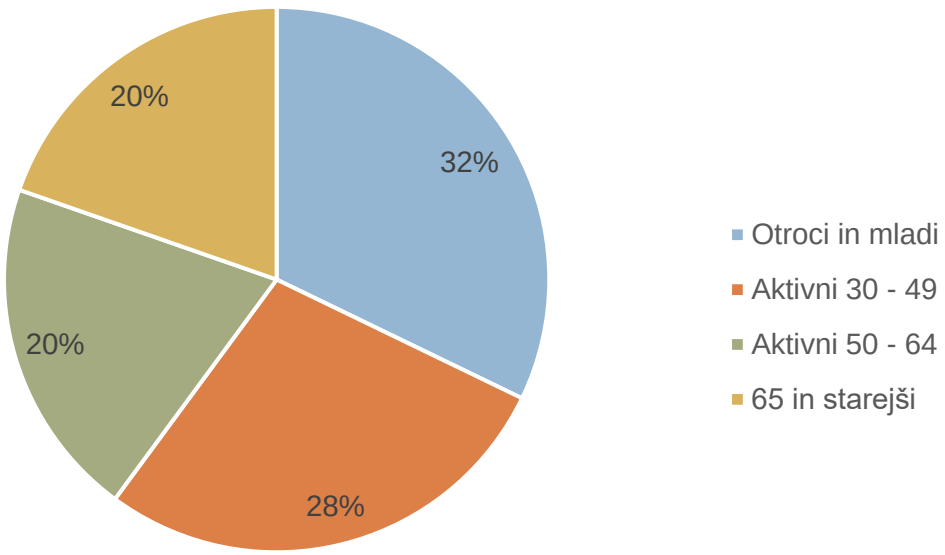

Vir podatkov: SURS (2024).

Nekdanje prakse z blaginjo življenja v tretjem življenjskem obdobju, ki smo jim bili morda pogosteje priča v času drugačne družinske in družbene ureditve ter načina življenja, danes ne veljajo več. Dolgo je pri oskrbi starejših prevladovala tradicionalna domača ali družinska ter sosedska oskrba. Sodobna družina pa se zelo spreminja in čedalje večji delež ljudi živi samih, medtem ko se možnosti za družinsko in domačo oskrbo starejših vse bolj zmanjšujejo. Vse več pozornosti se zato upravičeno namenja temam, povezanim s področjem podpore dolgoživeči družbi. Izzivi, ki že danes zahtevajo rešitve, se bodo glede na demografske projekcije za prihodnja leta še krepili, zato je odziv nanje v smislu načrtovanja in izvajanja ustreznih politik razumljiv in potreben.

Sodobni družbeni trendi narekujejo nove smernice, s poudarkom na dostojanstvu, svobodi izbire in krepitvi vključenosti starejših v lokalno okolje. Skrb za starejše bo glede na družbene in demografske spremembe treba krepiti celostno, prilagajati bomo morali obstoječe sisteme in ureditve, ki bodo ustrezno podprli starejše generacije ter jim omogočili možnosti in priložnosti za vključujoče in enakopravno sobivanje. Nujno je prepoznati vrzeli v trenutni ponudbi in jih z ustreznimi politikami zapolniti. Naša naloga je v okviru pristojnosti ter v sodelovanju s pristojnimi javnimi zavodi in nevladnimi organizacijami z znanji in izkušnjami izboljševati pogoje za udobno bivanje in udejstvovanje starejših generacij.

Da bi učinkovito naslovili izzive in se celostno usmerili k starejši generaciji, je Občinska uprava MONM pripravila prvo **Strategijo dolgožive družbe za obdobje 2025 do 2035** Mestne občine Novo mesto, ki postavlja okvir za izvedbo potrebnih sprememb in usmerja k doseganju skupno prepoznanih ciljev. V prvem koraku je bila v letu 2022 s sklepom župana imenovana delovna skupina v naslednji zasedbi: kot predstavniki upokojencev takratni predsednik DeSUS Novo mesto in Projektnega sveta za področje kvalitete bivanja starejših v Mestni občini Novo mesto mag. Adolf Zupan, takratna predsednica Društva upokojencev Novo mesto Rožca Šonc, članica Društva upokojencev Novo mesto in DeSUS Novo mesto, predsednica sveta zavoda Doma starejših občanov Novo mesto Ana Bilbija, kot predstavnica območne enote Nacionalnega inštituta za zdravje Brigita Zupančič Tisovec, kot predstavnica Doma starejših občanov Novo mesto Simona Špes Šajn, kot predstavnica primarnega zdravstva direktorica Zdravstvenega doma Novo mesto dr. Alenka Simonič in kot predstavnica sekundarnega zdravstva zdravnica Splošne bolnišnice Novo mesto Petra Gornik. Delovna skupina se je sestala dvakrat, najprej na uvodnem srečanju, kjer so člani delili svoje poglede in predloge glede strukture in vsebine dokumenta ter po pripravi prve delovne verzije samega dokumenta, za katero so bili pred sestankom pozvani k opredelitvi do vsebine. Po teh srečanjih so potekala posamezna usklajevanja z nekaterimi člani skupine. V letu 2024 je bila strategija posodobljena in nadgrajena, nova verzija pa je bila predstavljena na javni razpravi 23. oktobra 2024 in v naslednjih tednih, do oddaje gradiva za sejo občinskega sveta 9. decembra 2024, na sestankih usklajevana z vsemi ključnimi deležniki.

Strategija je zasnovana tako, da poudarja pomen dolgožive družbe v najširšem smislu. Oblikovana je na konceptu aktivnega staranja, ki stavi na družbeno vključenost, aktivnost in udejstvovanje v vseh življenjskih obdobjih, skrb za psihično in telesno kondicijo, medgeneracijsko povezovanje ter solidarnost. Oblikovanja ciljev in ukrepov, ki se jih zavezujemo uresničevati, smo se lotili celovito, odgovorno in z največjo mero resnosti. Vsak cilj ima opredeljene konkretne ukrepe, prek katerih nameravamo uresničiti krovno namero naše lokalne skupnosti: v naslednjih desetih letih **vzpostaviti stabilen okvir, ki trajnostno, vključujoče in celostno podpira konkretne potrebe starejših občanov naše občine**. Starejši oz. njihovi predstavniki bodo dobrodošli pri njihovemu nadaljnjemu sooblikovanju in spremljanju, saj najbolje poznajo svoje potrebe. Verjamemo, da so cilji in ukrepi, s katerimi jih bomo dosegali, ob politični ter organizacijski podpori v strukturah MONM ter širšega javnega sektorja uresničljivi in bodo dali primere dobre prakse na področjih bivanjskih razmer, zdravja in dobrega počutja, družbenega udejstvovanja, izobraževanja in dela, kulture, ustvarjalnosti in prostega časa ter vsesplošne blaginje starejših prebivalcev naše občine.

2 OKVIR DELOVANJA NA PODROČJU DOLGOŽIVE DRUŽBE

Okvir delovanja, ki ga opredeljuje strategija

Strategijo dolgožive družbe za obdobje 2025 do 2035 bomo uresničevali v okviru širšega javnega sektorja lokalne skupnosti v povezavi z relevantnimi državnimi javnoupravnimi institucijami, ki delujejo na področju naše občine. S tem želimo doseči poenotenje naporov za oblikovanje in vzdrževanje okvirja delovanja na področju politik aktivnega staranja. Zato je pomembno, da lokalna strategija upošteva nacionalno opredeljene usmeritve delovanja na področju dolgožive družbe, hkrati pa upošteva lokalne posebnosti. Vsekakor pa je naša ambicija, da v izvajanje strategije vključimo čim širši krog deležnikov vseh sektorjev.

Pravne in zakonske podlage

Evropska zakonodaja

Področje starejših urejajo številni mednarodni dokumenti. Generalna skupščina Združenih narodov je že leta 1991 sprejela načela za starejše, ki se nanašajo na neodvisnost, sodelovanje, oskrbo, samoizpolnitev in dostojanstvo starejših oseb. Druga svetovna skupščina o staranju je v Madridu leta 2002 poudarila, da je zagotavljanje kakovostnega, aktivnega in zdravega staranja povezano s spremembo sistemov socialne zaščite ter drugačno vlogo starejših v družbi.
Svet Evropske unije je leta 2005 izdal zeleno knjigo z naslovom Odziv na demografske spremembe: nova solidarnost med generacijami. Ugotovljeno je bilo, da se Evropa nahaja pred epohalnimi demografskimi spremembami, ki terjajo razvojni odgovor.
Evropska unija je v letu 2012 objavila Sklepe sveta o zdravem staranju skozi vse življenje, ki so usmerjeni v izboljšanje javnega zdravja, preprečevanje obolenj in bolezni ter odpravljanje vzrokov, ki ogrožajo telesno in duševno zdravje.
Dokument, ki se neposredno navezuje na področje starejših je Zelena knjiga o staranju, ki jo je Evropska komisija predstavila v začetku leta 2021. Z navedenim aktom se začenja razprava o glavnih vprašanjih v zvezi s staranjem v Evropi.
Generalna skupščina je v letu 2020 razglasila tudi Desetletje zdravega staranja (2021-2030), ki predstavlja desetletno globalno sodelovanje s cilji trajnostnega razvoja, ki združujejo vlade, civilno družbo, mednarodne agencije, strokovnjake, akademske kroge, medije kakor tudi zasebni sektor z izboljševanjem življenja starejših. Prav tako ima Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) objavljeno globalno strategijo staranja "Global strategy and action plan on ageing and healt 2016-2030" z desetimi prioritetami.

Državna zakonodaja

Zakon o socialnem varstvu
Zakon o socialnem varstvu opredeljuje socialnovarstveno dejavnost, ki obsega preprečevanje in reševanje socialne problematike posameznikov, družin in skupin prebivalstva. Zakon o socialnem varstvu v 43. členu določa, da občina zagotavlja mrežo javne službe za pomoč na domu, država pa zagotavlja mrežo javne službe za socialno preventivo, za prvo socialno

pomoč, za osebno pomoč, za podporo žrtvam kaznivih dejanj, za pomoč družini za dom, za institucionalno varstvo iz 16. člena zakona ter za vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji.

99. člen določa, da se iz proračuna občine financirajo:
- pomoč družini na domu, najmanj v višini 50 % subvencije k ceni storitve in v višini, za katero je upravičenec oziroma drug zavezanec delno ali v celoti oproščen plačila,
- stroški storitev v zavodih za odrasle, kadar je upravičenec oziroma drug zavezanec delno ali v celoti oproščen plačila,
- javni socialnovarstveni programi, razvojni in dopolnilni socialnovarstveni programi, pomembni za občino in sodelovanje z nevladnimi organizacijami.

Zakon o zdravstveni dejavnosti

Zakon o zdravstveni dejavnosti ureja vsebino in opravljanje zdravstvene dejavnosti, javno zdravstveno službo ter povezovanje zdravstvenih organizacij in zdravstvenih delavcev oziroma delavk v zbornice in združenja. Zdravstvena dejavnost obsega ukrepe in aktivnosti, ki jih po medicinski doktrini in ob uporabi medicinske tehnologije opravljajo zdravstveni delavci oziroma delavke in zdravstveni sodelavci oziroma sodelavke pri varovanju zdravja, preprečevanju, odkrivanju in zdravljenju bolnikov in poškodovancev. Zdravstvena dejavnost se opravlja na primarni, sekundarni in terciarni ravni. Zdravstvena dejavnost na primarni ravni obsega osnovno zdravstveno dejavnost in lekarniško dejavnost. Zdravstvena dejavnost na sekundarni ravni obsega specialistično ambulantno in bolnišnično dejavnost. Zdravstvena dejavnost na terciarni ravni obsega opravljanje dejavnosti klinik, kliničnih inštitutov ali kliničnih oddelkov in drugih pooblaščenih zdravstvenih zavodov. Zdravstvena dejavnost na sekundarni in terciarni ravni obsega tudi dejavnost javnega zdravja in dejavnosti, povezane z javnim zdravjem na področju zdravja, okolja in hrane. Javna zdravstvena služba obsega zdravstvene storitve, katerih trajno in nemoteno opravljanje zagotavljajo v javnem interesu država in lokalne skupnosti in ki se, temelječe na načelu solidarnosti, v skladu s predpisi, ki urejajo zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje, zagotavljajo kot pravice obveznega zdravstvenega zavarovanja ter se v celoti ali deloma financirajo iz javnih sredstev, predvsem iz obveznega zdravstvenega zavarovanja. Zdravstvena dejavnost kot javna služba se opravlja v okviru mreže javne zdravstvene službe.

Mrežo javne zdravstvene službe na primarni ravni določa in zagotavlja občina oziroma mesto. Javna zdravstvena služba mora biti organizirana tako, da je vsem prebivalcem Republike Slovenije zagotovljena vedno dostopna nujna medicinska pomoč, vključno z nujnimi reševalnimi prevozi in preskrbo z nujnimi zdravili, čimprej in čim bližje njihovemu nastanku in med transportom.

Osnovna zdravstvena dejavnost obsega:
- spremljanje zdravstvenega stanja prebivalcev in predlaganje ukrepov za varovanje, krepitev in zboljšanje zdravja ter preprečevanje, odkrivanje, zdravljenje in rehabilitacijo bolnikov in poškodovancev,
- preventivno zdravstveno varstvo rizičnih skupin in drugih prebivalcev v skladu s programom preventivnega zdravstvenega varstva in z mednarodnimi konvencijami,
- zdravstveno vzgojo in svetovanje za ohranitev ter krepitev zdravja,
- preprečevanje, odkrivanje in zdravljenje ustnih ter zobnih bolezni in rehabilitacijo,

- zdravstveno rehabilitacijo otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju,
- patronažne obiske, zdravstveno nego, zdravljenje in rehabilitacijo bolnikov na domu ter oskrbovancev v socialnovarstvenih in drugih zavodih,
- nujno medicinsko pomoč in reševalno službo, če ta ni organizirana pri bolnišnici,
- zdravstvene preglede športnikov,
- zdravstvene preglede nabornikov,
- ugotavljanje začasne nezmožnosti za delo,
- diagnostične in terapevtske storitve.

Osnovno zdravstveno dejavnost opravljajo zdravstveni domovi, zdravstvene postaje in drugi izvajalci zdravstvene dejavnosti, ki imajo dovoljenje ministrstva, pristojnega za zdravje.

Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju
Ureja sistem zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja, določa nosilce družbene skrbi za zdravje in njihove naloge, zdravstveno varstvo v zvezi z delom in delovnim okoljem, ureja odnose med zdravstvenim zavarovanjem in zdravstvenimi zavodi ter uveljavljanje pravic iz zdravstvenega zavarovanja. Zdravstveno varstvo po zakonu obsega sistem družbenih, skupinskih in individualnih aktivnosti, ukrepov in storitev za krepitev zdravja, preprečevanje bolezni, zgodnje odkrivanje, pravočasno zdravljenje, nego in rehabilitacijo zbolelih in poškodovanih. Poleg tega zdravstveno varstvo obsega tudi pravice iz zdravstvenega zavarovanja, s katerimi se zagotavlja socialna varnost v primeru bolezni, poškodbe, poroda ali smrti.

Zakon o osebni asistenci
Zakon o osebni asistenci ureja pravico do osebne asistence in način njenega uveljavljanja z namenom omogočiti posamezniku oziroma posameznici z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi, intelektualnimi ali senzoričnimi okvarami, ki jo v povezavi z različnimi ovirami lahko omejujejo, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodelovala v družbi na vseh področjih življenja enake možnosti, večjo neodvisnost, aktivnost in enakopravno vključenost v družbo, skladno z določbami Konvencije o pravicah invalidov.

Zakon o dolgotrajni oskrbi
Zakon o dolgotrajni oskrbi (ZDOsk-1) po Ministrstvu za solidarno prihodnost predstavlja temelj sistemske ureditve dolgotrajne oskrbe (DO) v Sloveniji, ki je nujna za zagotavljanje kakovostnega življenja ljudem, ki potrebujejo osnovno vsakodnevno pomoč in podporo za vključenost v skupnost. ZDOsk-1 določa sistemsko financiranje DO, s čimer naj bi omogočil enako razpoložljivost, boljšo dostopnost, dosegljivost in kakovost storitev DO. Poleg zagotovljenih proračunskih sredstev bomo tako delavci, delodajalci in upokojenci od julija 2025 solidarnostno plačevali prispevek v blagajno za dolgotrajno oskrbo, kot je to značilno tudi za druge stebre socialnega varstva, sredstva pa naj bi bila namenjena vsem, ki bodo v določenem obdobju življenja potrebovali pomoč. Z novim zakonom o dolgotrajni oskrbi se želi ministrstvo približati standardom držav EU, ki v primerjavi s Slovenijo v povprečju namenjajo več javnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo, tako z vidika deleža v BDP kot z vidika razmerja med javnimi in zasebnimi izdatki v strukturi izdatkov za DO. Slovenija je namreč do zdaj za DO namenjala 1 % BDP, medtem ko znaša evropsko povprečje javnih izdatkov za DO 1,7 % BDP, pri čemer nekatere države za DO namenijo več kot 3 % BDP. Z vzpostavljanjem vstopnih točk na centrih za socialno delo se ustanavljajo prostori, kjer osebe, ki iščejo pomoč, prejmejo vse informacije,

svetovanje, ocenjevanje upravičenosti in nadaljnje spremljanje na enem mestu. Upravičenci do DO lahko oz. bodo lahko uveljavljali nedenarne pravice iz DO, in sicer v obliki DO na domu, DO v instituciji, oskrbovalca družinskega člana ali pa denarno pravico do DO v obliki denarnega prejemka. ZDOsk-1 krepi oskrbo na domu, predvsem s tem, da se v okviru DO na domu nudijo tudi storitve zdravstvene nege, vezane na osnovna dnevna opravila, storitve za krepitev in ohranjanje samostojnosti ter storitve e-oskrbe, in sicer na način, da ta pravica ni primerljiva s obstoječo socialnovarstveno storitvijo pomoč družini na domu. Na podlagi ZDOsk-1 se sistem DO uveljavlja postopoma, zato pravice stopijo v veljavo v različnih obdobjih. S 1. 1. 2024 se je začela izvajati pravica do oskrbovalca družinskega člana, s 1. 7. 2025 se bodo predvidoma začele izvajati pravica DO na domu, storitve za krepitev in ohranjanje samostojnosti in e-oskrba, s 1. 12. 2025 pa tudi DO v instituciji in denarni prejemek.

Zakon o duševnem zdravju

Zakon določa sistem zdravstvene in socialno varstvene skrbi na področju duševnega zdravja, nosilce te dejavnosti ter pravice osebe med zdravljenjem v oddelku pod posebnim nadzorom psihiatrične bolnišnice, obravnavo v varovanem oddelku socialno varstvenega zavoda in v nadzorovani obravnavi. Nadalje določa postopke sprejema osebe:

- na zdravljenje v oddelek pod posebnim nadzorom psihiatrične bolnišnice,
- v obravnavo v varovani oddelek socialno varstvenega zavoda,
- v nadzorovano obravnavo,
- v obravnavo v skupnosti.

Zakon o prostovoljstvu

Zakon določa prostovoljstvo in njegov pomen, temeljna načela prostovoljstva, pogoje opravljanja organiziranega prostovoljstva, pravice in obveznosti prostovoljcev in prostovoljskih organizacij ter vlogo države, samoupravnih lokalnih skupnosti, prostovoljskih in nepridobitnih organizacij, ki delujejo na področju prostovoljstva, pri spremljanju ter spodbujanju in razvoju organiziranega prostovoljstva. Prostovoljstvo je družbeno koristna brezplačna aktivnost posameznikov, ki s svojim delom, znanjem in izkušnjami prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja posameznikov in družbenih skupin ter k razvoju solidarne, humane in enakopravne družbe. Krepi medsebojno solidarnost ljudi, spodbuja razvoj človeških zmožnosti in vseživljenjskega učenja, zagotavlja družbeno povezanost in sodelovanje pri reševanju problemov posameznikov in družbe.

S tem zakonom se vzpostavljajo pogoji za zagotavljanje enakopravnosti, varnosti in preglednosti delovanja vseh posameznikov in organizacij, ki so vključeni v organizirano prostovoljstvo in določajo ukrepe za spodbujanje in razvoj organiziranega prostovoljstva kot pomembne družbene vrednote.

Iz Letnega poročila prostovoljstva za leto 2023 izhaja, da je bilo v letu 2023 v jugovzhodni regiji 155 prostovoljskih organizacij (pravne osebe zasebnega prava, ki so vpisane v vpisnik) ter 20 javnih zavodov oziroma organizacij s prostovoljskim programom, ki so vpisane v vpisnik. Na ravni države je delovalo 2.218 organizacij in 268 javnih zavodov. V letu 2023 je bilo v naši regiji 13.347 prostovoljcev od skupno 206.845.

Zakon o lokalni samoupravi

Zakon o lokalni samoupravi v skladu s 6. alinejo 21. člena občina samostojno opravlja lokalne zadeve javnega pomena (izvirne naloge), ki jih določi s splošnim aktom občine ali so določene z zakonom, tako da pospešuje službe socialnega skrbstva, med drugim tudi za ostarele.

Pravilniki in uredbe

Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev pomoč družini na domu, socialni servis, institucionalno varstvo in vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji
Pravilnik določa standarde in normative za naslednje socialnovarstvene storitve: pomoč družini na domu, socialni servis, institucionalno varstvo in vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji.

Pravilnik o postopkih pri uveljavljanju pravice do institucionalnega varstva
Pravilnik določa postopek za sprejem, premestitev in odpust uporabnikov pri uveljavljanju pravice do institucionalnega varstva odraslih v obliki dnevnega ali celodnevnega institucionalnega varstva, ki ga na področju socialnega varstva v skladu s predpisanimi standardi in normativi izvajajo izvajalci v okviru mreže javne službe, in sicer:
- domovi za starejše,
- posebni socialno varstveni zavodi za odrasle,
- varstveno delovni centri in
- socialno varstveni zavodi za usposabljanje (v centrih za institucionalno varstvo odraslih).

Pravilnik o minimalnih tehničnih zadevah za izvajalce socialnovarstvenih storitev
Pravilnik o minimalnih tehničnih zadevah za izvajalce socialnovarstvenih storitev določa minimalne tehnične zahteve za izvajanje socialnovarstvenih storitev (pomoč družini na domu, institucionalnega varstva, vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji) in za izvajanje dejavnosti, ki jo opravljajo centri za socialno delo.

Uredba o merilih za določanje oprostitev pri plačilih socialnovarstvenih storitev
Uredba o merilih za določanje oprostitev pri plačilih socialnovarstvenih storitev podpisuje merila za določanje oprostitev pri plačilu socialnovarstvenih storitev in način njihovega uveljavljanja.

Resolucije in strategije

Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2022–2030
Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2022–2030 (v nadaljevanju Resolucija) obsega ukrepe in programe na nacionalni in lokalni ravni. Sistem socialnega varstva in socialna politika z ukrepi za zmanjševanje družbenih neenakosti in socialne izključenosti pomembno prispevata k dolgoročni, trajnostni in vključujoči rasti v družbi ter doseganju razvojnih ciljev Slovenije.
Poleg socialne politike, ki z ukrepi neposredno naslavlja ranljive situacije in položaj ranljivih skupin prebivalstva, so za socialni položaj in življenjsko raven prebivalstva pomembne tudi politike na drugih področjih, na primer zdravstveno varstvo, izobraževanje, kultura, trg dela in zaposlovanje, invalidsko varstvo, družinska politika, stanovanjska politika idr.
Resolucija zajema obdobje, ki ga bodo zaznamovali pomembni socialni in gospodarski izzivi. Poleg vpliva epidemije covid-19 na trg dela (spremenjene oblike dela, povečanje dela od doma) bodo med ključnimi izzivi v načrtovanem obdobju še pospešeno staranje prebivalstva, zmanjševanje delovno sposobnega prebivalstva, digitalizacija in robotizacija. V prihodnje bo zaradi pospešenega staranja prebivalstva in podaljševanja življenjske dobe vedno bolj pomembno tudi, da posameznik čim dlje ostane zdrav ter da čim dlje ostane vključen na trg

dela. S starostjo in podaljševanjem življenja se zdravje posameznika zaradi kroničnih bolezni poslabšuje, poleg tega ima vedno več ljudi duševne težave, zato je pričakovati, da bodo slednje kot posledica pandemije covid-19 v prihodnje še pogostejše. Z namenom krepiti kakovostno in zdravo staranje prebivalcev in kakovostno starost je treba okrepiti tudi preventivno delovanje, t. i. vseživljenjski pristop k staranju. To pomeni nenehno skrb za zdravje, tako fizično kot duševno, z aktivnim življenjskim slogom in zdravo prehrano ter tudi z dejavniki v delovnem okolju skozi celotno življenje posameznika, torej že od mladih let.

Resolucija o nacionalnem programu duševnega zdravja (2018-2028) in Nacionalni program duševnega zdravja MIRA

Resolucija ima namen doseči učinke na sledečih področjih: krepiti in ohranjati dobro duševno zdravje vseh prebivalcev Slovenije, preprečevati duševne težave in motnje od najzgodnejšega obdobja do pozne starosti; zmanjšati stigmo in diskriminacijo oseb z duševnimi motnjami; vzpostaviti podporno okolje za dobro duševno zdravje; izboljšati kompetence strokovnih služb na vseh področjih varovanja duševnega zdravja; približati službe in storitve za duševno zdravje uporabnikom; zmanjševanje institucionalizacije na področju duševnega zdravja.

Glavni poudarki Nacionalnega programa duševnega zdravja MIRA so krepitev duševnega zdravja ter preprečevanje in celostna obravnava duševnih motenj. S tem namenom povezuje službe vseh odgovornih sektorjev: zdravstva, socialnega varstva, vzgoje in šolstva. Cilj programa je vzpostaviti dobro podporno okolje na vseh področjih varovanja duševnega zdravja. Službe in storitve približa uporabnikom in jih spodbudi k zgodnjemu iskanju pomoči ter na tak način zmanjšuje institucionalizacijo na področju duševnega zdravja.

Strategija dolgožive družbe

Strategija dolgožive družbe opredeljuje vizijo in glavne cilje pri oblikovanju odgovorov na izzive zaradi spremenjene starostne strukture prebivalstva v Sloveniji ter podaja strateške usmeritve in cilje delovanja na štirih področjih:

- Zaposlenost, delovna aktivnost,
- Samostojno, zdravo in varno življenje vseh generacij,
- Vključenost v družbo,
- Oblikovanje okolja za aktivnost v celotnem življenjskem obdobju.

Izhaja iz novega konceptualnega okvira za oblikovanje usmeritev razvoja v dolgoživi družbi. Zasnovana je na konceptu aktivnega staranja. To je osnovni cilj, s katerim želimo doseči, da bi posameznik v vseh življenjskih obdobjih, tudi v starosti, živel aktivno, zdravo, neodvisno ter varno in v medgeneracijskem sožitju. Koncept aktivnega staranja zaobjema:

- aktivnost v vseh življenjskih obdobjih vključuje zlasti večjo aktivnost starejših na družbenem, gospodarskem, socialnem in kulturnem področju; povečevanje deleža starejšega prebivalstva je potencial, ki ga je treba izkoristiti z aktivnejšo participacijo v delovnih procesih in večjo participacijo v družbenem in političnem življenju,
- skrb za zdravje vključuje skrb za zdravje in zdrav življenjski slog skozi celotno življenje; to omogoča podaljšanje delovne aktivnosti, zdravih let življenja in vpliva na zmanjšanje izdatkov za zdravstvo in absentizma,
- medgeneracijsko sožitje krepi medgeneracijsko sodelovanje z medsebojno podporo, prenosom znanj in izkušenj ter temelji na prispevku vseh udeležencev.

Strategija obvladovanja demence v Sloveniji do leta 2030

Strategija predstavlja temelj za celostni pristop vseh deležnikov pri reševanju problema demence ter podobnih stanj. S tem je dosežen pomemben napredek pri obravnavi oseb z

demenco in podpori njihovih svojcev. Na podlagi Strategije bo do leta 2030 vzpostavljen sistem, v katerem bo vsaka oseba z demenco obdana z razumevanjem in bo imela dostop do kakovostne, dostopne in učinkovite obravnave. Načrtovani ukrepi bodo imeli občuten vpliv na izboljšanje kakovosti življenja oseb z demenco, njihovih svojcev in oskrbovalcev.
V Strategiji je opredeljenih deset ciljev, med njimi so:

- spodbujanje različnih preventivnih programov za zmanjševanje dejavnikov tveganja ter za ohranjanje in krepitev zdravja,
- diagnosticiranje zgodnjih faz nevrokognitivnih motenj,
- izboljšanje dostopnosti do učinkovitih zdravstvenih obravnav ter zdravljenja,
- zmanjševanje stigme,
- izobraževanje poklicnih skupin na področju obvladovanja demence,
- zbiranje podatkov in spodbujanje raziskav o demenci.
- izboljšanje dostopnosti do ustrezne postdiagnostične obravnave, kar vključuje dolgotrajno obravnavo, paliativno oskrbo, socialne storitve ter podporo družinam ali skrbnikom.
- uvedba posebnega registra, ki bo poleg podatkov s področja zdravstva vseboval tudi podatke s področja socialnega varstva in druge podatke za učinkovito načrtovanje ter izvajanje ukrepov za obvladovanje demence.

Eden od ciljev Strategije je tudi vzpostavitev Nacionalnega centra za demenco, ki bo skrbel za strokovni razvoj področja, kakovost storitev in izboljšanje poklicnih kompetenc izvajalcev. Prav tako bo spodbujal in izvajal raziskovalno delo ter druge dejavnosti za obvladovanje demence in bdel nad izvajanjem Strategije. Vzpostavljen bo tudi sistem obveščanja in svetovanja za podporo osebam z demenco, svojcem ali oskrbovalcem.

Strateški dokumenti drugih občin in MONM

Prav tako so bili pri pripravi novomeške strategije pregledane najvidnejše strategije drugih mestnih občin na tem področju. Pri nekaj storitvah in programih, ki jih že omogočamo, je bila MONM prva ali med prvimi, ki so jih uvedli (Pisarna lokalne blaginje, brezplačni prevozi starejših, enoten razpis za sofinanciranje delovanja organizacij za vsa področja, na katerih delujejo, sofinanciranje vgradnje dvigal v večetažne stavbe, sofinanciranje storitve pomoči na domu v višini 75 % cene, subvencioniranje varovanja na daljavo oz. e – oskrbe, zaposlovanje upokojencev, kadrovska stanovanja ipd.). Spet na drugih področjih šele sledi drugim občinam, a so zastavljeni ukrepi sorodni oz. primerljivi (center skupnostnih storitev, oskrbovana stanovanja in drugi ukrepi stanovanjske politike, podpora izobraževanju odraslih in medgeneracijskemu učenju, posebna podpora starejšim z demenco, kadrovske štipendije in kadrovska stanovanja ipd.).

Pregledani in smiselno vključeni ali nadgrajeni ukrepi, ki pokrivajo področje starejših, iz vseh že sprejetih strateških dokumentov MONM:

- Strategije razvoja Mestne občine Novo mesto do leta 2030 (str. 21, 23, 34, 45-53, 60),
- Stanovanjskega programa Mestne občine Novo mesto 2030 (str. 9, 11, 13, 18-20, 22, 28, 31-34),
- Strategije športa v Mestni občini Novo mesto do leta 2030 (str. 3, 4, 9, 20-21, 24, 26),
- Strategije na področju kulture v Mestni občini Novo mesto do leta 2030 (starejši smiselno vključeni med odrasle).

Ukrepi v pričujoči strategiji so iz drugih strateških dokumentov smiselno preneseni in dopolnjeni, po potrebi pa bo MONM revidirala že sprejete strateške dokumente, na katere ta dokument morebiti vpliva.

3 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

Starejši: starejše pogosto opredeljujemo z vidika kronološke starosti, običajno gre za ljudi, stare 65 let in več. Ta opredelitev pa ni zgolj biološka ali starostna, ampak zajema tudi socialne, kulturne, ekonomske in zdravstvene dejavnike, ki vplivajo na dojemanje starosti.

Dolgoživa družba: izraz, ki se nanaša na družbo, v kateri se povprečna življenjska doba prebivalstva podaljšuje, kar vodi do večjega deleža starejših ljudi v populaciji. Ta pojav je posledica različnih dejavnikov, kot so napredek v medicini, izboljšanje življenjskih pogojev, boljša prehrana in boljša oskrba starejših.

Politike na področju aktivnega staranja: politike na področju aktivnega staranja so namenjene spodbujanju zdravja, sodelovanja in varnosti starejših, s ciljem izboljšanja kakovosti njihovega življenja ter omogočanja daljšega samostojnega in produktivnega življenja. Aktivno staranje temelji na načelu, da lahko starejši še naprej prispevajo k družbi in imajo pravico do polnega sodelovanja v socialnem, ekonomskem, kulturnem in državljanskem življenju. Takšne politike zahtevajo celosten pristop, ki vključuje več sektorjev in sodelovanje različnih deležnikov, da se starejšim omogoči čim bolj kakovostno življenje v vseh vidikih.

Dolgotrajna oskrba: sistem storitev, namenjenih osebam, ki zaradi starosti, bolezni ali invalidnosti ne morejo več samostojno poskrbeti zase. Glavni cilj dolgotrajne oskrbe je zagotavljanje pomoči posameznikom, da lahko čim dlje kakovostno živijo v domačem okolju, s storitvami kot so zdravstvena nega, pomoč pri vsakodnevnih opravilih in denarni dodatek.

Večgeneracijski center: večgeneracijski center je prostor, namenjen srečevanju, sodelovanju in povezovanju različnih generacij v skupnosti. Glavni cilj večgeneracijskih centrov je spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja, socialne vključenosti in krepitve medsebojnih odnosov med različnimi starostnimi skupinami, od otrok in mladih do odraslih in starejših.

Sistem skupnostnih storitev: organizirano zagotavljanje storitev v skupnosti, ki so namenjene izboljšanju kakovosti življenja posameznikov in skupnosti kot celote. Te storitve so običajno dostopne vsem članom skupnosti in se pogosto izvajajo s pomočjo javnih institucij, nevladnih organizacij, prostovoljcev ter lokalnih prebivalcev. Glavni cilj skupnostnih storitev je naslavljati specifične potrebe ciljnih skupin, podpirati socialno kohezijo, zmanjšati socialno izključenost in izboljšati splošno blaginjo prebivalstva.

Prilagojena stanovanja: stanovanja, ki so prilagojena potrebam starejših oseb ali oseb z omejeno mobilnostjo, ki potrebujejo dodatne fizične prilagoditve bivalnega okolja za varno in udobno bivanje. Cilj teh prilagoditev je omogočiti samostojno življenje.

Oskrbovana stanovanja: stanovanja, namenjena starejšim ali invalidnim osebam, ki še lahko samostojno živijo, vendar potrebujejo določeno stopnjo pomoči ali oskrbe. Gre za obliko bivanja, ki nudi večjo varnost in prilagoditve bivalnega okolja. Oskrbovana stanovanja so pogosto del širših kompleksov z različnimi storitvami, ki omogočajo dostop do nege in pomoči glede na potrebe stanovalcev.

4 SEZNAM OKRAJŠAV

MONM - Mestna občina Novo mesto
DSO NM - Dom starejših občanov Novo mesto
VDC NM - Varstveno delovni cener Novo mesto
ZDOsk-1 - Zakon o dolgotrajni oskrbi
PND – Pomoč na domu
DO na domu – Dolgotrajna oskrba na domu
NIJZ - Nacionalni inštitut za javno zdravje
NVO - Nevladne organizacije
ReNPDZ18–28 - Resolucija o nacionalnem programu duševnega zdravja 2018–2028
ReNPSV22–30 - Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2022–2030
ReNPZV16–25 - Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2016–2025 »Skupaj za družbo zdravja«
JSS MONM - Javni stanovanjski sklad Mestne občine Novo mesto
SURS - Statistični urad Republike Slovenije
ZSVarPre - Zakon o socialno varstvenih prejemkih
KMJ – Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto
ZVC - Zdravstveno vzgojni center
CKZ - Center za krepitev zdravja
SPVCP - Svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu

5 AKTUALNO STANJE NA PODROČJU STAREJŠIH V OBČINI

Statistični podatki (SURS, 2024)

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je na dan 1. 1. 2024 na območju MONM živelo 38.348 prebivalcev, 19.283 moških in 19.065 žensk. Od tega je **delež starih 65 let ali več, znašal 19,6 % ali 7.533** glede na število prebivalcev v MONM. Med njimi je 4.385 žensk (**23 % vseh žensk v občini**) in 3.148 moških (**16 % vseh moških v občini**), starih 65 let ali več. Še 5.173 jih bo lahko v naslednjih 10 letih, ki jih zajema ta strategija, doseglo starost 65 let in več. Podatki kažejo, da se delež prebivalstva v starosti 65 let in več na območju MONM **povečuje že najmanj 10 let** (glej Tabelo 5.1) in se je **od leta 2014 povečal za 27,5 %** (glej Sliko 5. 1).

Tabela 5.1: Delež prebivalcev, starih 65 let ali več, od leta 2014, v Novem mestu

2014		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
16,3		16,7	17,0	17,4	17,9	17,9	18,1	18,6	18,9	19,3	19,6

Vir podatkov: SURS (2024).

Slika 5.1: Gibanje števila prebivalcev, starih 65 let ali več, od leta 2014, v Novem mestu

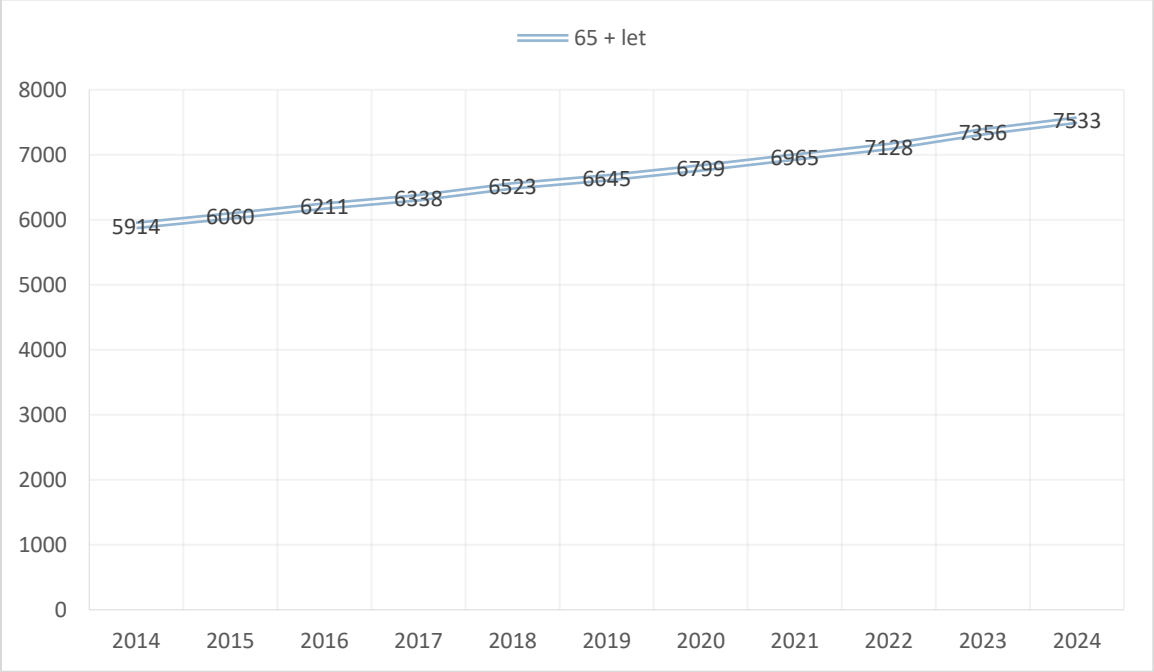

Vir podatkov: SURS (2024).

Na območju Slovenije v letu 2024 beležimo 2.123.949 prebivalcev. Za Slovenijo je značilno, da ima že od sredine leta 2003 več starega kot mladega prebivalstva. V letošnjem letu delež, starih 65 let ali več, znaša 462.512 oz. 21,8 % glede na celotno populacijo. Med njimi je 260.113 ali 56 % žensk in 202.399 ali 43 % moških. Delež starejše populacije v Sloveniji je blizu evropskemu povprečju, ki je po podatkih iz leta 2023 znašal 21,3 %. Podatki kažejo, da se delež prebivalstva v starosti 65 let in več na območju Slovenije povečuje že najmanj zadnjih 10 let (glej Tabelo 5.2), in se je od leta 2014 povečal za 27 % (glej Sliko 5.2).

Tabela 5.2: Delež prebivalcev, starih 65 let ali več, od leta 2014, v Sloveniji

2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
17,7	18,2	18,7	19,1	19,7	20,0	10,5	20,9	21,3	21,6	21,8

Vir podatkov: SURS (2024).

Slika 5.2: Gibanje števila prebivalcev, starih 65 let ali več, od leta 2014, v Sloveniji

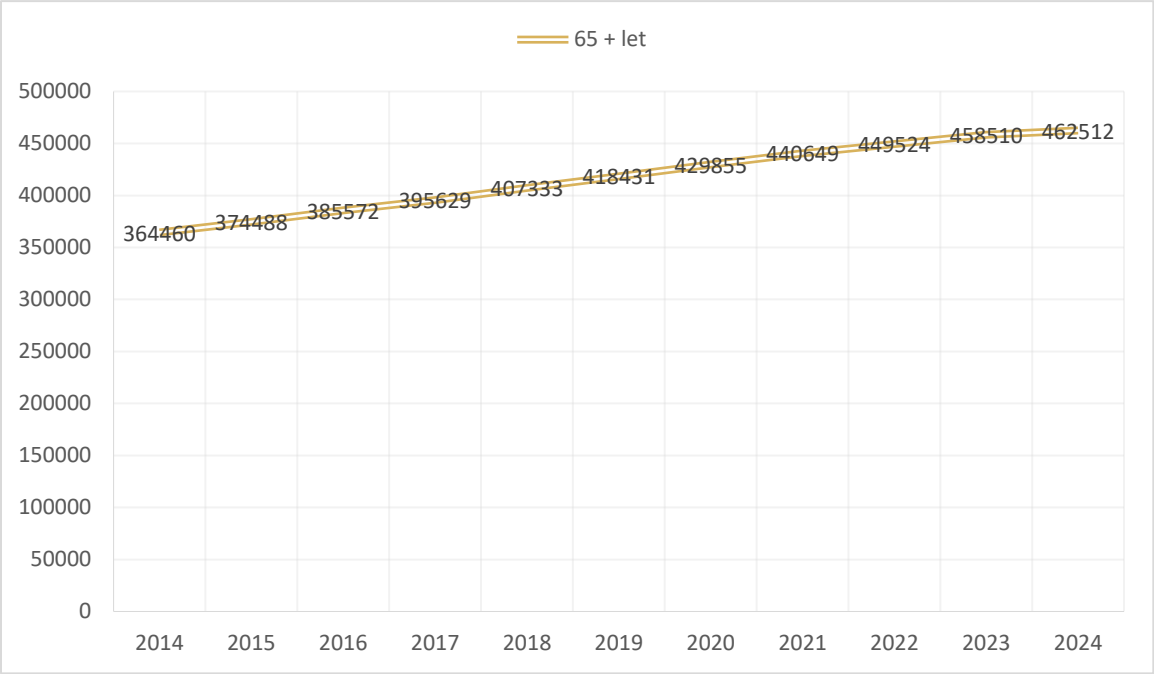

Vir podatkov: SURS (2024).

Dviguje se tudi povprečna starost prebivalstva: v letu 1999 je na ravni **Novega mesta** znašala **36,6 let** in na ravni Slovenije 38,5 let, na začetku leta 2024 pa **42,5 let** oz. 44,2 leti. Novomeščani so v povprečju **šest let starejši kot pred 25 leti**.

Kot navedeno, je za Slovenijo značilno, da ima od sredine leta 2003 več starega kot mladega prebivalstva. V naši občini so trendi podobni. V letu 2014 smo beležili 6.283, v letu 2024 pa 5.954 mladih, medtem ko je **bilo starejših v letu 2014 5.914, v letu 2024 pa 7.533**. Po podatkih Statističnega urada RS je bilo v letu 2024 v Sloveniji 318.652 prebivalcev, starih od 15 do 29 let, in 462.512 prebivalcev, starih najmanj 65 let. Od začetka leta 2012 se je število prvih zmanjšalo za 15 %, število drugih pa povečalo za 31 %, s čimer je starejša generacija dosegla in izrazito presegla mlajšo.

Indeks staranja prebivalstva, ki opredeljuje številčno razmerje med prebivalci, starimi 65 ali več let, in otroki, starimi manj kot 15 let, na ravni naše občine v letu 2024 znaša **118,2**. To pomeni, da je bilo med prebivalci **na vsakih 100 otrok povprečno malo več kot 118 oseb, starih najmanj 65 let**. Med prebivalci Slovenije je na 100 oseb, starih od 0 do 14 let, prebivalo 147,8 oseb, starih 65 let ali več. To razmerje pove, da je vrednost indeksa staranja v naši občini nižja od vrednosti tega indeksa za celotno Slovenijo.

Število živorojenih je bilo v letu 2023 V Novem mestu enako številu umrlih. **Naravni prirast** na 1.000 prebivalcev je torej znašal **0,0** (v Sloveniji –2,1). Število tistih, ki so se iz občine odselili,

je bilo nižje od števila tistih, ki so se vanjo priselili. **Selitveni prirast** na 1.000 prebivalcev v občini je bil pozitiven, znašal je **7,3** (v Sloveniji 5,4). **Seštevek naravnega in selitvenega prirasta** na 1.000 prebivalcev v občini je bil pozitiven, znašal je **7,3** (v Sloveniji 3,3).

Zvišuje se **koeficient starostne odvisnosti starih**. Ta pove, koliko prebivalcev, starih 65 let ali več, je odvisnih od 100 delovno sposobnih prebivalcev. Vrednost tega kazalnika je bila v novomeški občini na začetku letošnjega leta **30,8** ali za **15,2 odstotne točke višja kot konec leta 1999**. Povprečje na ravni Slovenije znaša **34,3**.

Iz podatkov je razvidno, da MONM po različnih kazalnikih na področju starejših v primerjavi s podatki, ki se nanašajo na celotno državo ali EU, sicer ne izstopa in ima v tem smislu **ugodnejše kazalnike, ki so tako pod slovenskim kot evropskim povprečjem, a se kljub temu, čeprav s počasnejšimi premiki, gibljejo v enaki smeri**.

Napovedi
Po projekcijah prebivalstva (EUROPOP2023) naj bi se število prebivalcev Slovenije do leta 2100 zmanjšalo za 7,8 %. Povečalo pa naj bi se število starejših od 65 let, in sicer za 37,7 %; število starejših moških za 59,2 % in število starejših žensk za 21,1 %. Delež oseb te starosti v celotnem prebivalstvu naj bi leta 2100 narasel na 32,1 %; med moškimi naj bi bilo starejših od 65 let 31,1 %, med ženskami pa 33,2 %.

Pregled obstoječih storitev in programov

Pregled obstoječih aktivnosti na področju skrbi za starejše zajema izvajanje:
- zakonskih obveznosti,
- drugih nalog, ki jih je uvedla občina izven zakonskih obveznosti,
- programov drugih občinskih in državnih zavodov.
- podpore programom nevladnih in humanitarnih organizacij.

Izvajanje zakonskih obveznosti

Področje socialnega varstva zajema storitve in programe, ki jih lokalne skupnosti izvajajo na podlagi Zakona o socialnem varstvu in njegovih podzakonskih aktov. To so naloge, usmerjene v financiranje socialnovarstvenih dejavnosti in zagotavljanje pogojev za razvoj in izvajanje socialnovarstvenih programov za občane. Ta mreža programov in ukrepov države in občine naj bi reševala socialne ogroženosti in težave posameznikov oziroma določenih skupin prebivalstva. Dejavnost socialnega varstva opravljajo javni zavodi, dobrodelne in druge organizacije. Zakon o socialnem varstvu (ZSV) zajema naslednje storitve:
- financiranje storitev institucionalnega varstva oziroma stroškov oskrbe v zavodih za odrasle, kadar je upravičenec v celoti ali delno oproščen plačila zavodske oskrbe (domovi za starejše, posebni socialnovarstveni zavodi - stanovanjske skupine in varstveno delovni centri),
- subvencioniranje socialnovarstvene storitve - pomoč družini na domu,
- subvencioniranje neprofitnih in tržnih najemnin.

Institucionalno varstvo v socialnovarstvenih zavodih in drugih oblikah bivanja (stanovanjske skupine)

Institucionalno varstvo po zakonu obsega vse oblike pomoči v zavodu, drugi družini ali v drugi organizirani obliki, s katerimi se upravičencem nadomeščajo ali dopolnjujejo funkcije doma in lastne družine, še posebej bivanje, organizirana prehrana in varstvo ter zdravstveno varstvo.

Mestna občina Novo mesto delno ali v celoti financira institucionalno varstvo **v splošnih in posebnih zavodih, stanovanjskih skupnostih ter zavodih za odrasle osebe z duševno motnjo po Sloveniji okrog 80 občanom**, ki nimajo dovolj premoženja, da bi sami pokrili stroške oskrbe in jih zanje krije občina. Letno za te namene porabi **že več kot pol milijona EUR.** Po podatkih iz novembra 2024 je v **splošnih socialnih zavodih, ki izvajajo institucionalno varstvo starejših, trenutno 48 naših starejših občanov,** ki nimajo dovolj premoženja, da bi sami pokrili stroške oskrbe in jih zanje krije občina (gl. Tabelo 5.3). Oskrba teh občanov MOBNM stane približno 300.000 EUR letno (stroški vsakoletno skokovito naraščajo zaradi dviga stroškov dela, stroškov živil in materialnih stroškov). Za vse upravičence, ki jim doplačuje stroške oskrbe v zavodih, MONM v zapuščinskih postopkih dosledno uveljavlja povračilo teh stroškov, skladno z Zakonom o socialno varstvenih prejemkih (v nadaljevanju ZSVarPre).

Tabela 5.3: Institucionalno varstvo v splošnih socialnih zavodih (namestitev starejših)

DEOSS: 1
Dom Brigita: 1
DSO Črnomelj:1
DSO Trebnje: 3
Dom upokojencev Idrija: 2
Dom upokojencev in oskrbovancev Impoljca: 11
DSO Metlika: 1
DSO Novo mesto: 24
DSO-GR: 1
Penzion Sreča: 3
SKUPAJ: 48

→ **Institucionalno varstvo v Domu starejših občanov Novo mesto**

Dom starejših občanov Novo mesto (DSO NM) beleži več kot 40 let delovanja in je vodilna ustanova skrbi za starejše na območju Upravne enote Novo mesto. Nudi namestitev in bivanje 355 stanovalcem (od tega **približno 250 iz MONM**), za katere skrbi več kot 200 zaposlenih. Prav tako izvaja storitve socialnega servisa, ki obsegajo dostavo obrokov hrane, živil ali drugih potrebščin, nabavo ozimnice, gospodinjska opravila, manjša hišna popravila, spremljanje pri obiskih trgovin, predstav, organiziranje in izvajanje drugih oblik družabništva ter pomoč na domu. Socialni servis in socialnovarstveno storitev pomoč družini na domu izvajajo za upravičence iz občin Dolenjske Toplice, Mirna Peč, Novo mesto, Straža, Škocjan, Šentjernej in Šmarješke Toplice. V letu 2023 so pridobili prostore za dnevno varstvo in začasne namestitve starejših ter prostore za izolacijo ob morebitnem izbruhu nalezljive bolezni ter dodatne prostore za izboljšanje bivalnega standarda v obstoječih prostorih doma in kakovostnejše delo zaposlenih v teh prostorih. V začasnih namestitvah in dnevnem varstvu trenutno skrbijo za dodatnih 20 oseb. Uporabnikom omogočajo osnovno, socialno in zdravstveno oskrbo ter organizirano prehrano, druženje in počitek. Uporabniki lahko dnevni center obiščejo od ponedeljka do petka med 7. in 16. uro. Starejšim omogočajo tudi možnost prevoza. Trenutno dejavnosti ne morejo dodatno širiti, saj se srečujejo s pomanjkanjem

kadrov. Na trenutno število zaposlenih bi bilo za nemoteno izvajanje storitev in razširitev dejavnosti, ki jo bo lahko prinesel še Zakon o dolgotrajni oskrbi, potrebno po njihovih ocenah dodati 30 % kadra (Jerič, osebno sporočilo, 2024)[1].

Dolgotrajna oskrba

Občina bo uresničevala svoje naloge na področju DO s tem, da bo spremljala izvajanje DO na domu in delovanje javne mreže na domu na območju občine. V domeni občine je tudi vzpostavitev izvajanja DO na domu, in sicer na način, da se občina za izvajanje dogovori z izvajalcem, ki že izvaja pomoč na domu (DSO NM) ali ustanovi javni zavod za opravljanje DO na domu ali podeli koncesijo na podlagi javnega razpisa. Mestna občina Novo mesto do priprave strategije dokončne odločitve o načinu organizacije DO na domu še ni sprejela.

Pomoč družini na domu

Ta socialnovarstvena storitev, ki jo v MONM izvaja DSO NM, obsega socialno oskrbo upravičenca v primeru invalidnosti, starosti ter v drugih primerih, ko socialna oskrba na domu lahko nadomesti institucionalno varstvo. Namenjena je upravičencem, ki za samostojno življenje v svojem domu potrebujejo občasno organizirano pomoč. Pomoč na domu lahko traja največ štiri ure na dan oziroma 20 ur na teden in obsega pomoč pri temeljnih dnevnih opravilih (pomoč pri oblačenju, slačenju, pomoč pri umivanju ali kopanju, pomoč pri opravljanju osnovnih življenjskih potreb (hranjenje, menjava plenic …), pomoč pri vzdrževanju in negi osebnih ortopedskih pripomočkov, gospodinjsko pomoč (prinašanje pripravljenega obroka hrane, nakup živil in pripravo enega obroka hrane, pomivanje uporabljene posode, osnovno čiščenje bivalnih prostorov, postiljanje in osnovno čiščenje spalnega prostora), pomoč pri ohranjanju socialnih stikov (vzpostavljanje socialne mreže z okoljem, s prostovoljci, sorodstvom, spremljanje upravičenca pri opravljanju nujnih obveznosti, informiranje ustanov o stanju in potrebah upravičenca, priprava upravičenca na institucionalno varstvo).
V socialno varstveno storitev je bilo **v letu 2023 vključenih v povprečju 80 uporabnikov iz MONM**. Občina financira storitev v višini **75,79 % ekonomske cene (zakonsko določeno 50 %)**, ki ob delavnikih znaša 25,19 EUR/uro, ob nedeljah 31,96 EUR/uro in ob praznikih in dela prostih dnevih 34,21 EUR/uro. Cena storitve za uporabnika ob delovnikih je 6,1 EUR/uro, ob nedeljah 7,74 EUR/uro, ob praznikih in dela prostih dnevih pa 8,28 EUR/na uro. DSO se tudi na tem področju spopada s težavo zagotavljanja kadra. Na čakalni listi je bilo septembra 2024 25 uporabnikov iz MONM (več kot 60 na ravni regije), ki čakajo na storitev. S težavo pridobijo kadre za opravljanje tovrstnega dela, saj gre za delo v neugodnem delovnem času, s fizično obremenitvijo in minimalno plačo. Razmere na terenu kažejo, da je zanimanje za tovrstno delo in poklic majhno, predvsem pri mlajših osebah. V zadnjih letih zaradi odhajanja zaposlenih prihaja do zmanjšanja števila uporabnikov in zmanjšanja št. efektivnih ur (glej Tabelo 5.4). Trenutno imajo **18 socialnih oskrbovalk za izvajanje PND v vseh vključenih občinah, 10 oskrbovalk pokriva MONM**. Nujno je nasloviti pomanjkanje ustreznih kadrov za izvajanje storitev socialnega varstva in zdravstvene nege tako v instituciji kot tudi za delo na terenu. V domu se trudijo za zaposlitev motivirati dijake in študente, ki pri njih med šolanjem opravljajo prakso. V letošnjem šolskem letu so vzpostavili kadrovske štipendije. (Jerič, osebno sporočilo, 2024)[2].

[1] Vsi pridobljeni podatki so na voljo pri avtorjih dokumenta.
[2] Vsi pridobljeni podatki so na voljo pri avtorjih dokumenta

Tabela 5.4: Plačilo institucionalnega varstva za leta 2021, 2022 in 2023

Leto	Povp. št. uporabnikov/ mesec	Povp. št. efektivnih ur/ mesec	Povp. št. obrokov/ mesec	Povp. št. zaposlenih/ mesec	Realizacija (EUR)
2017	128	2510	1301	19,32	391.105
2018	118	2173	1184	21,19	409.198
2019	109	1806	1032	21,15	359.126
2020	99	1801	1159	18,29	411.039
2021	95	1671	1146	18,25	346.944
2022	81	1284	1066	16,37	449.995
2023	81	1072	993	12,56	399.586

Subvencioniranje neprofitnih in tržnih najemnin

Subvencioniranje neprofitnih, in pod določenimi pogoji tudi tržnih najemnin, se za vse občane MONM izvaja skladno z Zakonom o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev ter Stanovanjskim zakonom. Na podlagi odločb CSD je do subvencije najemnine upravičenih v povprečju okoli 130 občanov mesečno, **od tega do subvencije tržne najemnine okoli 90 in do subvencije neprofitne okoli 40 upravičencev**. Delež upravičencev do **subvencij tržnih najemnin, starih 65 let in več, je okoli 11 %**, do **subvencij neprofitnih najemnin pa kar 65 %**. V splošnem je v preteklih letih zaznati rahlo rast števila občanov, ki jim je ta pravica dodeljena.

Izvajanje drugih nalog izven zakonskih obveznosti

MONM je že pred pripravo strateškega dokumenta starejšim namenjala posebno pozornost, kar se kaže v zagotavljanju različnih aktivnosti in programov. Socialnovarstveni programi, ki jih izvajamo na podlagi svojih pravilnikov in katerih namen je zagotavljanje dodatne pomoči starejšim, so:

1. **subvencioniranje toplega obroka** za starejše in invalide, ki živijo pod pragom revščine,
2. **zagotavljanje brezplačnih prevozov Rudi** za starejše in invalidne osebe, ki ne potrebujejo spremstva,
3. **brezplačni prevozi v mestnem jedru Leon,**
4. **subvencioniranje varovanja na daljavo** oz. e – oskrbe,
5. **sofinanciranje javnih delavcev,**
6. **spodbujanje prostovoljstva in občasnega dela upokojencev,**
7. **enkratna denarna pomoč,**
8. **odprava arhitektonskih ovir v večetažnih stavbah.**

Subvencioniranje toplega obroka

Sredstva v okviru tega ukrepa namenjamo dostavi in subvencioniranju toplega obroka za starejše socialno šibke osebe, ki živijo pod pragom revščine. MONM subvencionira polovični znesek toplega obroka po ceni, določeni z vsakoletnim veljavnim cenikom izvajalca, ki zajema navadno kosilo z dostavo na dom upravičenca do 10 kilometrov v obe smeri, vsak delovni dan, od ponedeljka do petka. Namen projekta je zagotavljanje toplega obroka občanom Mestne občine Novo mesto, ki so socialno šibki, imajo zagotovljene bivalne in druge pogoje za življenje

v svojem domačem okolju, pa si zaradi starosti ali invalidnosti ter nizkih prejemkov ne morejo zagotoviti dnevnega toplega obroka sami. Sredstva za ta namen v zadnjih letih naraščajo (gl. Tabelo 5.5; št. uporabnikov se spreminja, cena pa narašča).

Tabela 5.5: Prejemniki in sredstva za subvencioniranje toplega obroka

Leto	Število oseb	Sredstva (EUR)
2021	cca. 11	5.775
2022	cca. 21	12.730
2023	cca. 17	14.846

*Opomba: število upravičencev se tekom leta spreminja.

Brezplačni prevozi Rudi

Gre za sistem, ki starejšim omogoča brezplačne prevoze z električnim avtomobilom, za katere se naročijo prek klicnega centra. Za prevoze upokojencev in invalidov sta stalno na voljo dve električni vozili, ki od ponedeljka do petka omogočata vožnjo za opravljanje pomembnih opravkov (banka, zdravnik, trgovina ipd.) znotraj novomeške občine (glej Tabelo 5.6). MONM zagotavlja dve električni vozili in financira storitve klicnega centra, ki ga zagotavlja Zavod Zlata mreža (gl. Tabelo 5.7). V Društvu upokojencev Novo mesto, ki mu MONM za podporo pri delovanju nameni okrog 20.000 EUR letno, pa zagotavljajo voznike in njihovega koordinatorja.

Tabela 5.6: Opravljeni brezplačni prevozi v zadnjih treh letih

Leto	Št. oseb, ki je koristilo prevoz	Opravljeni km
2020	788	18.247
2021	1076	25.247
2022	1440	39.341
2023	1446	34.115

Opomba: Številke za leto 2020 bi bile višje, če ne bi prišlo do epidemije virusa SARS-CoV-2 in posledične uvedbe ukrepov za zajezitev virusa, zaradi katerih je na področju prevozov prišlo do omejitve števila potnikov.

Tabela 5.7: Sredstva, namenjena klicnemu centru in koordinaciji projekta

Leto	Sredstva (EUR)
2021	19.443
2022	10.017
2023	21.253

Brezplačni prevozi v mestnem jedru Leon

Električno vozilo za pet oseb omogoča lažje in hitrejše transporte predvsem starejšim in gibalno oviranim občanom in ostalim obiskovalcem mestnega jedra. Prevozi so brezplačni. Mestna občina Novo mesto je za nakup vozila, ki je stalo 55.000 EUR, pridobila 80-odstotno sofinanciranje Ekosklada, preostali del sredstev je zagotovila sama. Stroški izvajanja prevozov na letni ravni so prikazani v Tabeli 5.8.

Tabela 5.8: Sredstva, namenjena prevozom v mestnem jedru

Leto	Sredstva (EUR)

2021	14.456
2022	21.603
2023	24.289

Subvencioniranje varovanja na daljavo

Storitev oskrbe varovanja na daljavo podpira sodobna informacijsko-komunikacijska tehnologija, ki se namesti na domu uporabnika in mu omogoča, da lahko na enostaven in hiter način pokliče na pomoč. Pomoč mu nudi usposobljeno zdravstveno osebje v asistenčnem centru, ki mu je na razpolago 24 ur na dan. E-oskrba omogoča samostojnejše, bolj varno in neodvisno bivanje v domačem okolju. V okviru projekta Ministrstvo za solidarno prihodnost financira uporabo storitve. Uporaba E-oskrbe je tako za vse, ki izpolnjujejo razpisne pogoje, v celoti brezplačna do 30. junija 2025, ko začne veljati pravica do e-oskrbe iz ZDOsk-1. Projekt izvajata Telekom Slovenije in Zveza društev upokojencev Slovenije. Storitev na letni ravni po podatkih Društva upokojencev Novo mesto koristi okrog **250 oseb**. Vsem občanom, ki do brezplačne e-oskrbe niso upravičeni, MONM prek javnega poziva sofinancira strošek storitve, in sicer odvisno od kategorije, v katero se uporabnik uvrsti (8, 13, 19 ali 25 EUR). Z ukrepom želimo podpreti čim bolj samostojno in varno bivanje na domu tistim, ki potrebujejo podporo pri samostojnem življenju v domačem okolju. Storitev na letni ravni koristi okrog **šest oseb** (glej Tabelo 5.9).

Tabela 5.9: Subvencioniranje storitve varovanja na daljavo, število uporabnikov in sredstva

Leto	Število oseb	Sredstva (EUR)
2021	6	1.539
2022	6	1.503
2023	8	1.684

Sofinanciranje programov javnih del

MONM vsakoletno namenja sredstva za sofinanciranje programov javnih del s področja socialnega varstva, mladine, kulture, športa in varstva narave, ki jih izvajajo nevladne organizacije. Prikazana sredstva (gl. Tabelo 5.10) so namenjena sofinanciranju programov javnih del Društva upokojencev Novo mesto, Območnega združenja Rdečega križa Novo mesto, Slovenskega društva Hospic in Društva Paraplegikov Dolenjske, Bele krajine in Posavja, katerih programi so v celoti ali deloma namenjeni starejšim.

Tabela 5.10: Sofinanciranje programov javnih del nevladnim organizacijam

Leto	Število oseb	Sredstva (EUR)
2021	5	11.461
2022	1	2.207
2023	5	14.319

Spodbujanje prostovoljstva in občasnega dela upokojencev

Sodelovanje z upokojenci je, glede na pomanjkanje delovne sile v določenih sektorjih in željo upokojencev po aktivni starosti, vedno bolj aktualna tema. Tudi MONM zato v zadnjih letih vse več sodeluje z upokojenci (brezplačni prevozi starejših Rudi, brezplačen prevoz po mestnem jedru Leon, javne sanitarije, prevoz šolskih otrok), v obliki pogodbenega ali prostovoljnega dela. Upokojenci imajo tako omogočen dodaten vir dohodka (v primeru pogodbe), ostajajo

aktivno prisotni v družbi in ohranjajo aktiven življenjski slog, mentalno stimulacijo in socialne stike, prispevajo k prenosu znanj in izkušenj na mlajše generacije, hkrati pa nudijo vir dodatne delovne sile.

Enkratna denarna pomoč

Enkratna denarna pomoč je pomoč, ki se dodeljuje na podlagi dejstev, ki izkažejo upravičenost do denarne pomoči in trenutno materialno ogroženost upravičenca, ki ogrožajo ali bi lahko ogrožale preživetje posameznika in njegovih družinskih članov. Mnogo vlagateljev za to vrsto pomoči je starejših. MONM za ta ukrep v povprečju letno **nameni 35.000 EUR, okrog četrtina upravičencev je starejših od 65 let.**

Odprava arhitektonskih ovir v večetažnih stavbah

V letu 2022 je bil prvič pripravljen javni poziv za sofinanciranje dvigal v obstoječih večetažnih stavbah na območju naselja Novo mesto, namenjen etažnim lastnikom, ki želijo izboljšati bivalne razmere z izgradnjo dvigal v obstoječih blokih, s prednostno obravnavo gibalno oviranih oseb. Tovrstnega razpisa takrat ni imela še nobena občina v Sloveniji, zato je bilo predhodno potrebno proučiti zakonodajo v zvezi s pogoji za gradnjo dvigal in lastniškimi relacijami med sofinanciranjem in vpisovanjem etažne lastnine na dvigalu in pripraviti tudi vse ustrezne obrazce za prijavo. Na javni poziv za odpravo arhitektonskih ovir v obstoječih večetažnih stavbah na območju Mestne občine Novo mesto so **v letu 2022 prispele tri vloge**. **Pogoje za sofinanciranje dvigala so izpolnili etažni lastniki v dveh večetažnih objektih na območju MONM**, ena vloga pa s strani etažnih lastnikov ni bila dopolnjena. **MONM je za ta ukrep v letu 2022 namenila skoraj 27.000 EUR.** V letu 2023 prijav na poziv ni bilo.

Izvajanje programov drugih občinskih, medobčinskih in državnih zavodov

Razvojno izobraževalni center Novo mesto

Univerza za starejše, ki jo izvaja Razvojno izobraževalni center Novo mesto (RIC NM), je namenjena vseživljenjskemu učenju starejše generacije. Je prostovoljna, neprofitna dejavnost, kjer lahko člani želje po druženju, učenju, ustvarjanju in osebnostni rasti izpolnijo preko različnih dejavnosti. Na voljo so jim različni izobraževalni programi, delavnice, srečanja in druženja ob različnih priložnostih. Pogoj za članstvo je izpolnjena pristopna izjava in plačilo članarine za koledarsko leto. Član lahko postane vsak upokojenec ali »pripravnik« na upokojitev in s tem dobi pravico do udeležbe na brezplačnih četrtkovih srečanjih, drugih brezplačnih programih in delavnicah (npr. Skrbimo za svoje zdravje, Krepimo sive celice, Živimo radostno in ustvarjalno) kot tudi plačljivih programih (neprofitna kotizacija). Letno RIC NM izvede cca. **650 ur programa za več kot 250 starejših članov**. Več kot **90 % članov oz. udeležencev prihaja iz Mestne občine Novo mesto**.

V zadnjih letih se v okviru programskega odbora, ki se sestaja v okviru univerze, pojavlja tendenca po daljših programih oziroma po vzpostavitvi študijskih sekcij. Gre za konstantna srečanja vse leto na določeno tematiko. V okviru Univerze za starejše bi lahko vzpostavili vsaj 8 sekcij oziroma programov npr. za področje kreativnosti, zdravja in zdrave prehrane, jezikov, rekreacije in pohodništva, plesa in glasbe, branja, umske telovadbe, računalništva, umetnostne zgodovine ipd., ki bi delovale 10 mesecev/ leto, vsakih 14 dni.

V sklopu razpisa Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti izvajajo tudi projekt **Večgeneracijski center Skupaj**. Predstavlja osrednji prostor zbiranja v lokalnem okolju, njegov namen pa je druženje, ohranjanje oziroma širjenje socialne mreže in zadovoljevanje potreb različnih oblik družin, posameznih družinskih članov v vseh življenjskih

obdobjih, starejših in drugih ranljivih skupin. Različne preventivne dejavnosti so namenjene socialnemu vključevanju ranljivih družbenih skupin oziroma preprečevanju izključenosti. Deluje na območju osmih občin v JV regiji (MONM, Občina Dolenjske Toplice, Občina Straža, Občina Šmarješke Toplice, Občina Škocjan, Občina Kočevje, Občina Kostel in Občina Sodražica). Letno izvedejo prek 2.000 ur neformalnega druženja, 2.000 ur informiranja uporabnikov in prek 3.000 ur vodenih aktivnosti za ranljive ciljne skupine. Vključitev v različne aktivnosti je prostovoljna in brezplačna. Njihovi starejši uporabniki se poleg večgeneracijskega centra in Univerze za starejše lahko udeležujejo tudi njihovih izobraževanj na temo temeljnih kompetenc, uporabe informacijsko-komunikacijskih tehnologij in finančnih opismenjevanj.

Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto

Knjižnica Mirana Jarca (KMJ) v lokalnem okolju uresničuje svojo kulturno, informacijsko, izobraževalno in družbeno vlogo ter s tem aktivno sooblikuje kakovost življenja prebivalcev, pa tudi kakovost slovenskega knjižničnega sistema. Kot osrednja območna knjižnica je v zadnjih letih uvedla mnoge kakovostne storitve in predstavila številne dobre prakse na področju novih tehnologij in sodobnih storitev v digitalnem okolju (avtomatizirana 24-urna izposoja knjižnega gradiva, Nacionalni kompetenčni center za posebne uporabniške skupine, nakup novega bibliobusa v letu 2016, vlaganja v informacijsko tehnološko opremo, Knjižnica semen ipd.), ob tem pa usklajevala tudi domoznansko dejavnost na območni ravni (otvoritev spominskih sob ustanovitelju Bogu Komelju, igralcu Ivanu Cesarju, digitalizacija gradiva). S skrbno nabavo gradiva je oblikovala obsežno, pestro in aktualno knjižnično zbirko za prebivalce in prebivalke MONM in širšega območja. KMJ je skrbno razvijala in izvajala programe za lažje vključevanje v družbo za ciljne skupine uporabnikov (osebe s posebnimi potrebami, slepe in slabovidne, gluhe in naglušne, invalide na vozičkih, paraplegike in tetraplegike, za različne etnične skupnosti, migrante). Posebno pozornost namenja tudi starejšim. Na ta način je postala viden prostor in center družabnega, kulturnega in izobraževalnega dogajanja, ki nudi številne lastne vsebine ter vsebine drugih organizatorjev. Po štirih letih prizadevanj in raziskovalnega dela na področju ranljivih skupin so v novembru 2024 postali tudi **Nacionalni kompetenčni center za posebne uporabniške skupine v splošnih knjižnicah**. So edini kompetenčni center za vključevanje knjižnic in šele peti v Sloveniji. Naziv pomeni, da so vsaj naslednja tri leta referenca za dostopnost in vključenost v knjižnicah. Knjižnica kot ciljno skupino svojega delovanja opredeljuje strokovne knjižničarske delavce, ki se bodo usposabljali za delo s posebnimi uporabniškimi skupinami in uporabniki s posebnimi potrebami ter same uporabnike splošnih knjižnic iz teh skupin. KMJ se bo najprej osredotočila na starejše (65 +) ter slepe in slabovidne, kasneje pa na etnične skupine. Namen je postaviti temelje za delo na področju vključevalnosti v splošnih knjižnicah, začenši s kompetenčno vsebino za delo s starostniki v splošnih knjižnicah, ter oblikovati nabor dobrih praks vključevanja posebnih uporabniških skupin v knjižnično okolje. V nadaljevanju načrtujejo delo z drugimi uporabniškimi skupinami. Pred dvema letoma so naredili inovacijo v knjižničnem prostoru **SOS točka - Skupaj Osvojimo Splet**, kjer so prvi v knjižnicah začeli organizirano pomagati uporabnikom pri digitalnih zagatah. V okviru znamke SOS Točka nudijo fizično točko za pomoč uporabnikom in tečaje, delavnice. Z decembrom SOS Točka postaja tudi DIGI točka Ministrstva za digitalno preobrazbo.

Zdravstveni dom Novo mesto

Osrednji nosilec zdravstvene dejavnosti na primarnem nivoju je Zdravstveni dom Novo mesto (ZD NM), ki ima organizirano primarno zdravstveno varstvo tudi v ostalih občinah; v Novem mestu na šestih lokacijah (Kandijska cesta 4, Dom starejših občanov Šmihel, Varstveno

delovni center Šmihel, Zapori Novo mesto, Jerebova ulica, OŠ Center, Zobna ambulanta Ločna). V okviru ZD NM deluje **Zdravstveno vzgojni center**, ki ima pomembno vlogo na področju ozaveščanja in preventive. V okviru Zdravstveno vzgojnega centra izvajajo predavanja in delavnice v prostorih zdravstvenega doma in v lokalni skupnosti. Predavanja za starejše izvajajo v sklopu rednih programov in v sodelovanju z društvi upokojencev, Razvojno izobraževalnim centrom, Rdečim križem in z različnimi društvi (društva za srce in ožilje, osteoporozo, sladkorno boleznijo, invalidov in vojnih veteranov, slepih in slabovidnih ...). V programu izvajajo delavnice in predavanja za ohranitev zdravega življenjskega sloga. Najpogostejši vzrok za neudeležbo na predavanjih in delavnicah je težja dostopnost do zavoda (potrebno približati ljudem na terenu), nezadostno obveščanje in slabo zdravstveno stanje ciljnih uporabnikov. Težave s katerimi se srečujejo, so prav tako najbolj pereče na področju pomanjkanja kadra (odliv usposobljenih diplomiranih medicinskih sester na druga delovna mesta, pomanjkanje psihologov).

→ **ZD NM: Patronažna služba**

Patronažno varstvo je posebna oblika zdravstvenega varstva, ki se izvaja na pacientovem domu, v zdravstvenem domu, lokalni skupnosti ali na terenu. Diplomirana medicinska sestra v patronažnem varstvu aktivno skrbi za zdravstveno stanje prebivalcev vseh starosti na svojem območju in jim pomaga v skrbi za njihovo zdravje in zdravje njihovih družin.

→ **ZD NM: Referenčne ambulante**

Referenčna ambulanta je obstoječa ambulanta, v kateri že dela zdravnik družinske medicine, ki že v tem trenutku zagotavlja visoko strokovnost dela, dosega oceno ambulante, ki zadošča za vključitev v nabor referenčne ambulante in bo pripravljena svoje delo vsebinsko nagraditi v skladu s priporočili. Cilj referenčne ambulante je omogočiti kakovostno obravnavo vseh bolnikov na primarni ravni do stopnje, ko je nujna napotitev na sekundarni nivo, z ustrezno kadrovsko-vsebinsko-finančno strukturo.

Dolenjske lekarne

Dolenjske lekarne zagotavljajo preskrba z zdravili za prebivalce na območju Dolenjske in Bele krajine. V Dolenjskih lekarnah je na voljo podroben posvet o zdravilih v prostoru, ki omogoča zasebnost (Pregled uporabe zdravil), ki je za večino kroničnih bolnikov od leta 2023 brezplačen. Tovrsten pristop dokazano izboljša pravilnost jemanja zdravil in sodelovanje pacientov. To je zelo pomembna pridobitev za starejše, ki so pogosto tudi kronični bolniki.

- Dolenjske lekarne omogočajo storitve farmacevta svetovalca, ki lahko z dodatnimi znanji iz klinične farmacije optimizira terapijo pacientov, ki jemljejo veliko zdravil. S tem lahko zmanjša medsebojno delovanje zdravil in razreši neželene učinke posameznih zdravil. Na Farmakoterapijski pregled lahko bolnika napoti osebni zdravnik.
- farmacevti v lekarni predstavljajo najbolj dostopen visoko izobražen zdravstveni profil, saj se za posvet ni potrebno vnaprej naročiti in so vedno odprti,
- v lekarnah poteka triažiranje bolnikov, ki ne vedo, ali potrebujejo zdravniško intervencijo in pridejo najprej na posvet v lekarno,
- sodelujejo v številnih projektih in preventivnih programih kot so ozaveščanje o pravilni uporabi zdravil in o poročanju o neželenih učinkih zdravil, demenci prijazne točke, delijo različna izobraževalna gradiva ipd.

Splošna bolnišnica Novo mesto

SB NM izvaja sekundarno zdravstveno varstvo na območju ožje Dolenjske in Bele krajine in je ena večjih bolnišnic v državi , ki delno pokriva tudi potrebe občin v spodnjem Posavju (Krško, Brežice, Sevnica). Resolucija nacionalnega plana zdravstvenega varstva 2015 do 2025 (ResNPZV) je dokument, ki naslavlja ključne probleme zdravja in zdravstvenega sistema v Sloveniji in postavlja temelje za razvoj zdravstva v Sloveniji v naslednjih desetih letih. V skladu z aktivnostmi in ukrepi ResNPZV je SB NM zaradi potrebe po kadrovski, strokovni in lokacijski združitvi internistične in kirurške dejavnosti naslovila potrebo po združevanju in na drugi strani razdruževanju medicinskih dejavnosti, in sicer s prenovo stavbe Internega oddelka. V njej namerava kakovostno urediti pogoje za neakutno (NBO) in paliativno bolnišnično obravnavo. Načrtovana je vzpostavitev 65 postelj za potrebe NBO s paliativo (NBO 60 postelj in paliativa 5 postelj). Teh zmogljivosti zaradi specifičnih pogojev za izvajanje dejavnosti ni niti primerno niti mogoče zagotavljati v oddelkih za akutno bolnišnično obravnavo, izkušnje iz epidemije COVID-19 pa za njihovo ureditev narekujejo še dodatne pogoje, ki jim je z rekonstrukcijo stavbe Internega oddelka mogoče zadostiti. Prenovljena stavba bo v pritličju namenjena skupnim prostorom za oddelek za NBO (dnevni prostor za obiske svojcev, izvajanje delavnic, različnih terapij, zdravniški prostor), v 1. in v 2. nadstropju oddelku za NBO, v 3. nadstropju pa oddelkoma za NBO in za paliativno oskrbo. Splošna bolnišnica Novo mesto je sicer skupaj s partnerji Razvojnim centrom Novo mesto, Območnim združenjem RKS Novo mesto, Univerzo v Novem mestu Fakulteto za zdravstvene vede in Slovenskim društvom Hospic v letu 2022 začela izvajati projekt Integrirana mreža paliativne oskrbe z namenom zagotavljanja celovite paliativne oskrbe bolnika. Namen je bil oblikovati razvojno mrežo paliativne oskrbe na območju Lokalne akcijske skupine Dolenjske in Bele krajine, v sklopu katere nudijo podporo mobilnemu paliativnemu timu SB NM, ozaveščajo na terenu, informirajo širšo javnost o različnih vidikih staranja, skrbijo za detabuizacijo umiranja in smrti, izobražujejo prostovoljce, izvajajo terenska svetovanja in preučujejo potrebe na terenu, zmanjšujejo osamljenost in odrinjenost starejših, izobražujejo neformalne oskrbovalce. V Splošni bolnišnici Novo mesto v sklopu specialistične ambulante za paliativno oskrbo deluje tudi Mobilni paliativni tim.

Nacionalni inštitut za javno zdravje

Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ) je nacionalni inštitut, katerega glavni namen je proučevanje, varovanje in zviševanje ravni zdravja prebivalstva s pomočjo preventivnih ukrepov. Ključne dejavnosti NIJZ, ki jih financira Ministrstvo za zdravje RS, obsegajo zagotavljanje podatkov s področja zdravja in zdravstvenega varstva, spremljanje in ocenjevanje zdravja prebivalstva; prepoznavanje groženj zdravju in oblikovanje ukrepov za njihovo obvladovanje; krepitev zdravja in oblikovanje strokovnih podlag za sprejemanje zdravju naklonjenih politik; programe in ukrepe za preprečevanje bolezni; spremljanje in ocenjevanje sistema zdravstvenega varstva; razvoj strokovnjakov javnega zdravja ter raziskave v javnem zdravju. NIJZ opravlja tudi zdravstvene storitve, ki jih financira Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS), in sicer upravlja in deloma izvaja državni program presejanja za zgodnje odkrivanje raka in predrakavih sprememb debelega črevesa in danke (SVIT), koordinira izvajanje preventivnih programov na primarni ravni, izvaja zdravstvene storitve, ki se nanašajo na zagotavljanje neprekinjene preskrbe s cepivi in imunoglobulini ter nekatere druge naloge preventivnega zdravstvenega varstva na terciarni ravni.

NIJZ sestavlja več različnih organizacijskih enot, zdravstveno regijo Novo mesto (UE Novo mesto, UE Črnomelj, UE Metlika, UE Krško in UE Trebnje) pokriva Območna enota Novo mesto. Zdravje v MONM opredeljujejo s kazalniki, ki jih vsako leto pripravijo po vseh občinah in so primerjalno analizirani v odnosu do slovenskega povprečja, ki je objavljeno tudi na spletni strani NIJZ. Kazalniki ne ločujejo prebivalstva po starostnih skupinah, in zajemajo celovit

pregled celotne populacije, od otrok do najstarejših. Pomembno pa je izpostaviti kazalnike, v zvezi s katerimi MONM izstopa od slovenskega povprečja. Izluščijo lahko tri pomembne pokazatelje zdravja v naši občini, in sicer:

- pri starejših prebivalcih občine je bila stopnja **bolnišničnih obravnav zaradi zlomov kolka 5,9 na 1000**, v Sloveniji pa je ta delež v povprečju 6,5,
- **delež uporabnikov pomoči na domu** je bil **nižji** od slovenskega povprečja,
- stopnja **bolnišničnih obravnav zaradi srčne kapi** je bila **2,2 na 1000 prebivalcev**, starih 35 do 74 let, v Sloveniji pa 2,1.

Center za socialno delo Dolenjska in Bela krajina – enota Novo mesto

Center za socialno delo Dolenjska in Bela krajina (CSD DBK) izvaja naloge na območju Upravne enote Novo mesto, ki vključuje občine Novo mesto, Dolenjske Toplice, Mirna peč, Straža, Škocjan, Šmarješke Toplice, Šentjernej, Žužemberk. Na CSD DBK NM se s starejšimi ukvarjajo na področju **oprostitve plačil socialnovarstvenih storitev** (institucionalno varstvo, družinski pomočnik in pomoč na domu), **skrbništva** ter **upravičenosti do socialnih transferjev** (varstveni dodatek, denarna socialna pomoč …). Velik del storitev, ki jih izvajajo za starejše občane, pa predstavlja **prva socialna pomoč**, kjer jim nudijo predvsem informiranje o njihovih pravicah. Ukvarjajo se tudi z brezdomci in problemom pomanjkanja nastanitvenih kapacitet za starejše brezdomne osebe, ki ne izpolnjujejo pogojev za domsko oskrbo. **Do varstvenega dodatka** (glej Tabelo 5.11) so upravičene osebe, ki so trajno nezaposljive, trajno nezmožne za delo ali nezaposlene ženske, starejše od 63 let oziroma moški, starejši od 65 let, če njihov dohodek oziroma lastni dohodek družine ne presega cenzusa za varstveni dodatek.

Tabela 5.11: Povprečno mesečno št. starejših prejemnikov varstvenega dodatka

Prejemniki	2021	2022	2023
66 do 79 let	127	134	153
80 let in več	26	30	38

Do **denarne socialne pomoči** (glej Tabelo 5.12) so upravičeni tisti, katerih dohodek na osebo ne dosega meje dohodkov, ki je zakonsko predpisana. Višina denarne socialne pomoči je med drugim odvisna od števila družinskih članov, višine dohodkov, premoženja, prihrankov in zagotovljene oskrbe. Največ upravičencev do denarne pomoči je sicer starih od 36 do 50 let. V povprečju to vrsto pomoči prejema okrog 300 oseb. Druga najbolj zastopana starostna skupina so osebe od 27 do 35 let, v povprečju je teh 220.

Tabela 5.12: Povprečno mesečno št. starejših prejemnikov denarne socialne pomoči

Prejemniki	2021	2022	2023
66 do 79 let	78	82	86
80 let in več	27	15	20

Podpora programom nevladnih in humanitarnih organizacij

Društva upokojencev

Na društvenem področju ima nosilno vlogo **Društvo upokojencev Novo mesto** (DU NM), ki ima status humanitarne organizacije in organizacije v javnem interesu, je izvajalec socialnovarstvenega programa Starejši za starejše in programa Medgeneracijski dnevni center, ki s svojimi programi prispeva k aktivnem staranju, vse življenjskemu izobraževanju, vključevanju in preprečevanju socialne izključenosti. Poleg njih deluje **še devet društev upokojencev, in sicer: Mali Slatnik, Gabrje, Brusnice, Prečna, Otočec, Uršna sela, Stopiče, Podgorje in Društvo interesnih dejavnosti upokojencev Novo mesto**. **V svojih vrstah združujejo okrog 4.000 članov.** Aktivnosti društev upokojencev so usmerjene v dejavnosti, s katerimi krepijo medsebojne vezi v skupnosti z namenom preprečevanja izoliranosti in osamljenosti starejših. Prav tako sodelujejo pri občinskem izvajanju prevozov za starejše »Rudi«, ki starejšim omogoča brezplačen prevoz do zdravstvenih ustanov in drugih opravkov nujnega pomena. Na področju socialnega varstva in športa starejših društva v zadnjih letih prejemajo 60-70.000 EUR (gl. tabelo 5.13).

Tabela 5.13: Sredstva, namenjena društvom upokojencev v zadnjih treh letih

Leto	Sredstva (EUR)
2021	54.480
2022	61.527
2023	69.100

→ **DU NM: projekt Starejši za starejše**

DU NM od leta 2005 izvaja program medsebojne pomoči starejših, z nazivom Starejši za starejše, s ciljem in namenom, da starejši ob organizirani pomoči prostovoljcev čim dlje ostanejo v svojem domu in okolju in odložijo odhod v institucionalno obliko bivanja. Prostovoljci obiščejo v svojem kraju vse vrstnike, starejše od 69 let, ugotavljajo kakovost življenja in potrebe po pomoči in storitvah in jim potrebno pomoč izvedejo ali organizirajo v sodelovanju z drugimi, če se obiskani s tem strinjajo. Pomoč poiščejo v javnih ustanovah: v centrih za socialno delo, osnovnem zdravstvenem varstvu, pri patronažni službi ali lokalni skupnosti. Humanitarno pomoč skušajo zagotoviti z vključevanjem Rdečega križa in Karitasa. Druženje, vključevanje v interesne skupine starejših, laično pomoč (prinašanje iz trgovine, prevoz do zdravnika, urejanje vrta, branje, redno obiskovanje) pa nudijo prostovoljci v samih društvih upokojencev. V program je vključenih **okrog 2.300 starejših** iz območja delovanja društva in letno se v program na novo vključi **10 % starejših, ki dopolnijo 69 let**. Izvedejo **okrog 1.600 obiskov.**

→ **DU NM: Hiša sožitja**

Pomemben je tudi program Medgeneracijski center »Hiša Sožitja«. V Hiši Sožitja se izvajajo programi s področja kulture, literarne in likovne dejavnosti, ki udeležencem omogočajo razvijanje osebnih potencialov in usvajanje novih znanj. Program »Hiše Sožitja« je prvenstveno namenjen medgeneracijskemu povezovanju.

DU NM za redno delovanje, program Starejši za starejše in Hišo sožitja letno prejme okrog **40.000 EUR** (gl. Tabelo 5.14).

Tabela 5.14: Sredstva, namenjena DU NM v zadnjih dveh letih

LETO	SREDSTVA (EUR)
2022	39.400
2023	41.000

Druga društva in organizacije

Področje starejših obravnavajo tudi številna invalidska društva in organizacije za samopomoč, ki jih finančno podpira MONM, med drugim: Območno združenje Rdečega križa Novo mesto (OZRK NM), Škofijska Karitas, Medgeneracijsko društvo Žarek, Šola zdravja, Spominčica, športna društva in klubi, Društvo oseb z izgubo sluha, Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih, Slovensko društvo Hospic ,Društvo paraplegikov DBK, Medobčinsko društvo invalidov, Združenje borcev za vrednote NOB, Društvo amputirancev Slovenije NM, OZSČ NM, OZZVS Dolenjska, PVD Sever, Društvo vojnih invalidov Dolenjske, Posavja in Bele Krajine, Društvo civilnih invalidov vojn, Društvo življenje brez nasilja, Društvo Trepetlika, Društvo koronarnih bolnikov DBK in drugi.

→ **Območno združenje Rdečega križa Novo mesto**

V 21-tih krajevnih organizacijah (KORK) deluje **390 prostovoljcev**. V vseh organizirajo srečanja starejših v spomladanskem času za vse starejše od 70 let ali pa jih obiščejo na domu in jih simbolično obdarijo, ob novoletnem prazniku pa prostovoljke in prostovoljci obiščejo vse starejše od 80 let. Pomembno je, da prostovoljke in prostovoljci zaznajo pri starejših ali potrebujejo materialno ali kakšno drugo pomoč. Socialno ogrožene starejše obiskujejo in jim nudijo pomoč v obliki hrane in finančno pomoč za kritje najnujnejših življenjskih stroškov (gl. Tabeli 5.15 in 5.16). Organizirajo humanitarne akcije za urejanje stanovanjskih razmer, generalna čiščenja, urejanje okolice idr. starejšim. Zagotavljajo tople obroke v razdelilnici hrane, možnost pranja perila, uporabe kopalnice in začasne namestitve v garsonjeri, če nekdo ostane brez strehe nad glavo. Preko OZRK NM vključujejo starejše na brezplačno letovanje na Debelem rtiču. Večkrat starejši potrebujejo večkratno pomoč in spremljanje pri urejanju socialno-varstvenih in drugih pravic, urejanje zdravstvenih storitev in spremstvo, ki ga zagotavljajo strokovne delavke, še posebej, če starejši nimajo svojcev. V vseh postopkih sodelujejo tudi s centrom za socialno delo in si razdelijo naloge pri pomoči starejšim v hudih socialnih situacijah.

Tabela 5.15: Število starejših prejemnikov paketov pomoči

Vrsta pomoči	2021	2022	2023
Mesečna pomoč	192	124	136
Izredna pomoč*	234	270	274
Skupaj	426	394	410

Opomba: *izredna pomeni, da prejmejo pomoč 3-4-krat letno

Tabela 5.16: Število razdeljenih paketov donirane hrane

Leto	Moški 18 do 65 let	Moški nad 65 let	Ženske 18 do 65 let	Ženske nad 65 let	Skupaj
2021	1050	171	1328	373	2922
2022	689	282	1567	595	3133
2023	748	306	1701	647	3402

V Medgeneracijskem središču OZRK NM vsak dan organizirajo eno aktivnost, ki je brezplačna in s tem ohranjajo socialne stike (druženja, tečaje, vadbe, predavanja, sestanke, seminarje in razgovore).
S projektom telefonsko družabništvo (pomoč mladih starejšim) je OZRK NM pričelo leta 2020 z namenom, da vzpostavijo telefonske stike s starejšimi, ki so osamljeni. Pri projektu sodelujejo tudi srednje šole, Gimnazija Novo mesto in Šolski center Novo mesto. Namen je premagovanje osamljenosti starejših, razvijanje medgeneracijskega sodelovanja, komunikacijskih spretnosti, sočutja, solidarnosti … Poteka v obliki telefonskih klicev ali obiskov. Pri projektu sodeluje **45 udeležencev (20 prostovoljcev, 22 starejših, 3 strokovni delavci) in prav toliko starejših oseb**.
Na OZRK NM ugotavljajo, da so starejši bolj revni, ostajajo dolgo doma, tudi zato, ker je premalo mest v institucionalnem varstvu. V manjših krajih je pomanjkljiva tudi pomoč na domu. Največkrat so slabo mobilni, nimajo lastnega prevoza, če živijo izven urbanih naselij, se spopadajo z slabimi povezavami javnega prevoza. Nekateri živijo v slabih razmerah, brez svojcev in socialne mreže, ki jim lahko pomagala, da bi ohranjali stike z okolico in družbo. Njihovo življenje je največkrat omejeno na bivanje v stanovanju ali bližnji okolici hiše, ker so gibalno omejeni, velikokrat se srečujejo z začetnim stanjem demence. Epidemija je izpostavila še več problemov starejših, saj bi brez organizirane vsestranske pomoči, pomoči pri gospodinjskih opravilih in dostavi hrane, zdravil, spremstva, svetovanja, obiskovanja in pogovorov, težko preživeli. Na terenu opažajo, da starejši vse bolj potrebujejo stalno pomoč in spremljanje pri urejanju socialnovarstvenih pravic, urejanju zdravstvenih storitev in spremstvo, informiranje itd. Starejši ne poznajo zakonodaje in možnih pravic, ki jim pripadajo s področja sociale in zdravstva. Vse več je ljudi, ki jih pesti prepuščenost samemu sebi kot tudi prisotnost duševnih bolezni ali odvisnosti od alkohola. Srečujejo se tudi z uporabniki, ki bivajo v popolnoma neurejenih življenjskih pogojih.
Nujna je krepitev kadra, ki izvajajo programe za starejše. Število starejših se veča, prav tako število starejših, ki ostajajo doma. Generaciji, ki skrbi za starejše, se podaljšuje delovna doba, kar pomeni, da bo čedalje več starejših prepuščenih sami sebi. Pomoč na domu je omejena predvsem na najnujnejšo nego, zmanjka pa socialne oskrbe.

MONM za njihovo delovanje letno nameni okrog **50.000 EUR in sofinancira dva javna delavca.**

Škofijska Karitas Novo mesto
Pri Škofijski Karitas Novo mesto starejšim dvakrat letno nudijo pomoč pri plačilu položnic za najnujnejše življenjske stroške. Poleg tega se jim pomaga tudi v akciji Kurjava z nakupom drv za ogrevanje. Nudeni so jim mesečni prehranski paketi, paketi EU hrane in oblačila ter brezplačna izposoja medicinskih in ortopedskih pripomočkov. Ugotavljajo, da je pogosta osrednja stiska starejših osamljenost, zato je starejšim dosegljiva psihosocialna pomoč z načrtom, spremljanjem, svetovanjem, informiranjem, usmerjanjem in razbremenilnimi pogovori. Prostovoljci si prizadevajo vzpostavljati socialne mreže, pomagajo pri hišnih opravilih, družabništvu, delavnicah ročnih spretnosti, izletih. Izvajajo obiske na domu, pomoč pri prevozu k zdravniku in najnujnejših opravilih. Tako so v letu 2023 nudili psihosocialno pomoč 945 uporabnikom iz MONM, izvedli 105 razbremenilnih pogovorov, omogočili letovanje sedmim otrokom, omogočili letovanje družinam (13 oseb), nudili finančno pomoč 77 gospodinjstvom ter materialno pomoč (hrana ali obleka) 14 gospodinjstvom. V okviru akcije KURJAVA so pomagali 23 gospodinjstvom pri nakupu kurjave.

Pogosta potreba starejših je ponovno pridobiti občutek vrednosti, uporabnosti. Z izobraževanjem in vključevanjem starejših v prostovoljski program omogočajo aktivnim starejšim ponovno odkriti njihovo vrednost, kvaliteto in uporabnost v okviru njihovih zmožnosti. **Starejše vključujejo v vse segmente prostovoljskega dela, trenutno je teh okrog 50**, in jih izobrazijo o njihovih odgovornostih, dolžnostih ter zmožnostih. V okviru tega programa so 8 starejšim osebam omogočili vključitev v petdnevni program letovanja.

MONM za njihovo delovanje letno nameni okrog **20.000 EUR.**

Medgeneracijsko društvo Žarek

Žarek deluje od leta 1998 na območju Upravne enote Novo mesto. Organizirajo mreže medgeneracijskih skupin za samopomoč v bivalnem okolju, pri čemer združujejo mlado, srednjo in starejšo generacijo. Njihove aktivnosti poleg tega obsegajo prostovoljno delo članov pri zadovoljevanju nematerialnih socialnih potreb starejših, pripravo srednje generacije na lastno starost, usposabljanje vodij skupin starih za samopomoč, izobraževanje članov, povezovanje generacij. Društvo vodi **15 skupin (od pet do deset udeležencev), sedem udeležencev je nastanjenih v DSO**.

MONM za njihovo delovanje letno nameni okrog **5.000 EUR letno.**

Društvo Šola zdravja

Društvo skrbi za promocijo pomena gibanja in zdravega življenjskega sloga z organizirano vsakodnevno jutranjo vadbo za starejše. V letu 2024 obeležujejo 10 let jutranje telovadbe v MONM. **Danes 306 članov telovadi vsako jutro od ponedeljka do petka na 14 lokacijah v 12 krajevnih skupnostih.** Želijo pa si, da bi imeli v vsaki krajevni skupnostih vsaj eno skupino jutranje telovadbe, s katero prispevamo k zdravju in s tem k boljšemu počutju občanov.
Povprečna starost članov Društva Šola zdravja na nacionalni ravni je 71 let, veliko je upokojencev, ki so vsak dan bolj zdravi. Najstarejši udeleženec je iz skupine Brežice in šteje 93 let, starih čez 90 let je 40 članov, od 80 do 89 let pa 825 članov (podatki so iz februarja 2024).
Ker se razgibavajo na javnih površinah in vaje vodijo usposobljeni prostovoljci s pomočjo strokovnega kadra, ne pobirajo vadnine, kar pomeni, da so **vaje brezplačne**. Za včlanitev se plača **članarina 25 EUR enkrat letno.**

MONM za njihovo delovanje letno nameni okrog **2.000 EUR letno.**

Društvo Spominčica Novo mesto

Spominčica – Alzheimer Slovenija, Slovensko združenje za pomoč pri demenci je nepridobitno humanitarno društvo, ki nudi podporo in pomoč osebam z demenco in njihovim svojcem. Demenca je kronična napredujoča bolezen možganov. Kaže se z motnjami spomina, mišljenja, orientacije, prepoznavanja, razumevanja, računskih in učnih sposobnosti ter govorjenja, izražanja in presoje. Možnost, da zbolimo zanjo, s starostjo narašča. Raziskava Inštituta za merjenje in vrednotenje zdravja (Institute of Health Metrics and Evaluation) je pokazala, **da je konec leta 2023 je v Sloveniji z demenco živelo povprečno 47.000 oz. dva odstotka prebivalcev.** Projekcije na tem področju so alarmantne. **Do leta 2050 naj bi te številke presegle 85.000.** Ti trendi odražajo globalne vzorce, saj naj bi se število ljudi na svetu, ki živijo z demenco do leta 2050 s 55 milijonov ljudi, povečalo na 139 milijonov (Zdravniška zbornica, 2023).

Cilj delovanja Spominčice je opolnomočiti svojce in osebe z demenco, da ostanejo čim dlje aktivni in samostojni v domačem okolju. Njihove dejavnosti so oblikovane skladno s smernicami mednarodnih organizacij Alzheimer's Disease International in Alzheimer Europe, katerih člani so. Glavne dejavnosti novomeške podružnice so pomoč svojcem in skrbnikom oseb z demenco, ozaveščanje javnosti o demenci in njeni destigmatizaciji ter prepoznavanje znakov demence in iskanje ustrezne pomoči. Nudijo odprt svetovalni telefon, skupine za samopomoč, namenjene svojcem in skrbnikom oseb z demenco, strokovno usposabljanje za svojce oseb z demenco, izobraževanje javnih delavcev in oseb, ki delajo z osebami z demenco, izobraževalna predavanja, konference, druženja Alzheimer Cafe s primernimi programi, glasilo SPOMINČICA DOLENJSKE.
Finančna podpora društvu se v zadnjih letih zaradi nekakovostnih prijav in poročanja sicer znatno zmanjšuje in znaša pod 1.000 EUR, zaradi pereče problematike in projekcij pa bodo nujno potrebni koraki v smeri zagotavljanja zadostne podpore obolelim in njihovim svojcem.

V MONM za socialno ranljive skupine oz. posameznike, tako mlajše kot starejše, v celoti skupno **skrbi okrog 40 društev**. Skupno nudijo **prek 100 različnih aktivnosti**, ki prispevajo h kakovostnejšemu bivanju občanov in občank.

Skupno na tem področju MONM namenja xx EUR, kar pomeni xx EUR na posameznega starejšega občana.

6 KLJUČNE USMERITVE RAZVOJA LOKALNE POLITIKE AKTIVNEGA STARANJA

Dolgoživa družba je pojav, ki je v zadnjih letih v polnem razmahu. V zadnjih desetih letih se je samo v MONM število oseb, ki so vstopile v obdobje, v katerem veljajo za starejše, povečalo za skoraj 30 odstotkov. Odziv na ta temeljni izziv naše družbe je zato potreben na vseh področjih, ki urejajo ta vprašanja. Dolgoživa družba postavlja tudi etična vprašanja o dostojanstvu v starosti, pravičnosti v porazdelitvi resursov ter vlogi družbe pri podpiranju in vključevanju vseh generacij. Kako se soočiti s staranjem družbe na način, ki bo spodbujal aktivno in kakovostno življenje za vse? To so zapletena vprašanja prihodnosti, ki jih bomo zmogli reševati zgolj z interdisciplinarnim pristopom, saj je dolgoživa družba v svojem bistvu interdisciplinarni fenomen (Slovensko sociološko združenje, 2023).

Ključne usmeritve razvoja lokalne politike aktivnega staranja se tako osredotočajo na ustvarjanje okvirja, ki omogoča starejšim, da ostanejo aktivni, zdravi in samostojni čim dlje, hkrati pa vidni, spoštovani in polno vključeni člani naše skupnosti. Temelj okvirja predstavljajo prizadevanja za vzpostavitev učinkovitega sistema, ki bo naslavljal vse potrebe te ciljne skupine, sistem pa je potrebno zastaviti vsebinsko celovito in podpreti s kadrovskimi in finančnimi resursi, hkrati pa tudi prostorsko, kar bo omogočalo doseganje starejše populacije na vseh koncih naše skupnosti, hkrati pa spodbudilo njihovo druženje, izobraževanje in vključevanje v družbeno dogajanje.

Starejše načrtujemo ob tem opolnomočiti z **zagotavljanjem celovitih informacij in opremiti z znanjem**, da bodo znali do njih dostopati prek različnih kanalov, nenazadnje tudi s pomočjo sodobne tehnologije in tako sami skrbeli za zvišanje kakovosti svojih življenj.

Na področju **bivanjskih razmer** moramo v obzir vzeti njihove spremenjene bivanjske potrebe in jih prilagajati na način, ki jim bo omogočil neodvisnost, oskrbo v udobju lastnega doma in dostopnost do nujno potrebnih aspektov javnega življenja, obenem pa razbremenjeval družbo in sisteme lokalne samouprave.

Vsekakor za kakovostno in izpolnjujočo starost velja, da je osnova dobra kondicija tako psihičnega kot fizičnega počutja. **Zdravje in dobro počutje** sta ključna za kakovostno staranje in funkcionalno samostojnost, psihosocialna kondicija pa za preprečevanje izolacije in depresije, ki lahko spremljata staranje. Ukrepi na tem področju morajo upoštevati spremenjene telesne in duševne potrebe ter omogočiti kakovostno podporo zdravstvenih storitev.

Skozi spodbujanje **družbenega udejstvovanja, neformalnega izobraževanja in vključevanja v delo tudi po upokojitvi**, gradimo zavedanje o pomenu vseživljenjskega učenja in usposabljanja, ki krepi občutek pripadnosti in smiselnosti življenja. Prek krepitve vsebin, možnosti za prostovoljsko ali pogodbeno delo in ozaveščanja o obstoju vseh priložnosti v družbi dosegamo zavedanje o nujnosti ohranjanja nadaljnje aktivne vključenosti, kar se bo odrazilo v opolnomočenih ter kognitivno in telesno čilih aktivnih starejših.

V tem času se mnogi ljudje osredotočajo na uživanje v hobijih, potovanjih, preživljanju časa s družino in prijatelji ter iskanju novih priložnosti za učenje in rast. Na duševne in socialne sposobnosti starejših ter stabilno čustveno ravnovesje zato prav tako vpliva ponudba vsebin

na področju **kulture, ustvarjalnosti in preživljanja prostega časa**, prek katerih jih lahko podpremo na poti samorealizacije, odkrivanja neuresničenih potencialov in iskanju novega smisla v tretjem življenjskem obdobju.

7 STRATEŠKI CILJI IN UKREPI

Strateški cilji in ukrepi ter področja, na katerih jih opredeljujemo, so pripravljeni na podlagi analize demografskih podatkov, trenutnega stanja in sestankov z delovno skupino, ki je zajemala vse deležnike, ki delujejo za starejše in s starejšimi. Cilji in ukrepi so zastavljeni tako horizontalno (se smiselno dotikajo vseh področij) kot vertikalno (naslavljajo samo določeno področje). Vsak cilj nameravamo dosegati vsaj z enim ukrepom, ki je v strategiji obravnavan vsebinsko in časovno ter ima opredeljene kazalnike, s katerimi bomo lahko preverjali doseganje ciljev in nosilce ukrepov oz. izvajalce, odgovorne za njihovo izvedbo. Obseg informacij je, glede na naravo dokumenta, omejen, ukrepi oz. posamezne aktivnosti znotraj posameznih ukrepov pa bodo detajlno obdelani v vsakokratnih izvedbenih načrtih.

Kot navedeno in kot je praksa v drugih strategijah MONM, politike aktivnega staranja zaradi preglednosti in jasnosti zastavljenih ciljev delimo na vertikalne in horizontalne. Vertikalne predstavljajo pomembna področja, na katerih si zastavljamo vsebinsko ločene cilje in predlagamo ukrepe, s katerimi si obetamo doseči cilje in zastavljene kazalnike. Horizontalne pa so tiste, katerih cilji in ukrepi segajo bodisi čez nekatera bodisi čez vsa področja vertikalnih politik aktivnega staranja. Prva dva strateška cilja in ukrepe smo tako opredelili na dveh izjemno pomembnih področjih, to sta: vzpostavitev centralnega sistema skupnostnih storitev, ki bo zastavljen kot skupno voden proces združevanja istovrstnih storitev ter opolnomočenje starejših skozi podporo ponudnikom vsebin, izvajanje celovitega informiranja in dopolnjevanje teh vsebin glede na njihove izražene potrebe in strokovne smernice. Izpostavljamo ju pred cilji in ukrepi, vezanimi na posamezne vertikalne politike, saj segata čez vsa ta področja. Predstavljata okvir za izvedbo drugih ukrepov ter doseganje zastavljenih ciljev.

CILJ 1: Vzpostavitev Sistema skupnostnih storitev za višjo kakovost življenja

Ukrep 1.1: Vzpostavitev Sistema skupnostnih storitev

Opis ukrepa

Kot temeljni ukrep strategije, ki se povezuje s cilji in ukrepi na ostalih področjih, smo opredelili vzpostavitev **Sistema skupnostnih storitev**. Gre za skupno voden proces združevanja, načrtovanja, izvajanja in vrednotenja istovrstnih storitev, namenjenih ohranjanju samostojnosti, zdravja, socialne vključenosti in splošne blaginje starejših v občini, ki jih izvajajo javne državne in lokalne institucije ter nevladne organizacije. Organizacija in upravljanje teh storitev na lokalni ravni iz ene točke bo omogočilo boljše razumevanje in reševanje specifičnih potreb in izzivov, s katerimi se soočamo v lokalnem okolju ter hitrejše in bolj prilagojene odzive na te potrebe. MONM ima kot regijsko središče že danes na voljo veliko najrazličnejših programov za starejše na številnih področjih. Na območju namreč delujejo številne javne državne in lokalne institucije, zelo aktivna pa je tudi mreža nevladnega sektorja. Cilj je, da storitve postanejo bolje organizirane in v določenem obdobju nadgrajene z dodatnimi storitvami, ki izhajajo iz potreb starejših.

V zagonski fazi projekta bomo kombinirali pravice iz različnih virov, kot so zakon o dolgotrajni oskrbi, zdravstveno zavarovanje, izvenzakonske naloge in občinski programi financiranja:

- brezplačni prevozi starejših in invalidov Rudi ter brezplačni prevoz v mestnem jedru in okolici Leon,
- subvencioniranje toplega obroka za starejše in invalide, ki živijo pod pragom revščine,
- subvencioniranje storitve e-oskrbe oz. storitve socialnega servisa varovanja na daljavo,
- spodbujanje prostovoljstva in občasnega dela upokojencev,
- koordinacija in podpora obstoječim programom nevladnih in humanitarnih organizacij, namenjenih starejšim ter medgeneracijskih središč (vsi navedeni v poglavju Aktualno stanje na področju starejših v občini),
- razpis za odpravo arhitektonskih ovir v večetažnih stavbah,
- storitve celovitega informiranja in svetovalne podpore glede možnosti, ki so v lokalnem okolju že na voljo.

Želimo združiti vso pomoč na enem mestu in omogočiti dodatne storitve za tiste, ki bodo želeli nadstandard. Kot navedeno, bodo v začetni fazi ključni tudi že obstoječi programi in vzpostavljene mreže društev in organizacij, ki že nudijo podporo v lokalni skupnosti, imajo za to ustrezno usposobljene prostovoljce in strokovne delavce ter vzpostavljeno zaupanje s starejšimi na večjem ali celotnem območju občine. V sklopu sistema bo prav tako zagotovljeno povezovanje s Pisarno lokalne blaginje in načrtovano mrežo krajevnih točk, ki bodo služile kot podpora sistemu po bolj oddaljenih krajih v občini. Pisarna lokalne blaginje bo sodelovala pri povezovanju akterjev iz javne, nevladne in zasebne sfere, kar je že sedaj njena naloga ter sodelovala pri informiranju občanov, zbiranju informacij s terena in oblikovanju novih storitev.

To bo hkrati olajšalo dostop do informacij o stanju na terenu, kar bo omogočilo boljšo identifikacijo potreb in v naslednji fazi projekta kreiranje ustreznih ukrepov ter uvedbo novih, ciljno usmerjenih storitev. Sistem bo v svoji končni obliki lahko združeval široko paleto dejavnosti, kot so dnevni center z informacijsko točko, prevozne storitve, koordinacijo storitev

dolgotrajne oskrbe, prostovoljstva, pripravo toplih obrokov, pralnico, telefonsko pomoč, svetovalne storitve, podporne storitve paliativne oskrbe, zagotavljanje izobraževalnih, športnih in kulturnih dejavnosti ter druge storitve. Obenem v nadaljnjih letih v sklopu sistema dopuščamo možnost vzpostavitve bivanjske skupnosti, kar pomeni obliko skupnostnega bivanja, v kateri stanovalci ohranjajo določeno avtonomijo, hkrati pa soupravljajo skupno življenje in souporabljajo bivalni prostor, okolico, skupnostne vrtove ipd. Vzpostavitev celotnega sistema sicer ne bo izvedena čez noč, prepričani pa smo, da ga bomo v naslednjih letih lahko kakovostno nadgrajevali in izboljševali sistem, ki ga imamo danes.

V sklopu sistema je predvidena tudi vzpostavitev certificiranja za zunanje ponudnike oz. izvajalce sorodnih storitev, ki bodo delovali kot podaljšana roka sistema. Skozi vzpostavljen postopek certificiranja bo omogočeno usmerjanje izvajalcev k izvajanju relevantnih in kakovostnih storitev, skladno s potrebami lokalnega okolja ter spremljanje kakovosti izvajanih storitev. Za potrebe strokovnega spremljanja, evalvacije in razvoja postopka za pridobitev certifikata bo imenovana strokovna komisija.

Časovnica ukrepa

- april 2025: vzpostavitev delovne skupine in začetek priprave načrta za vzpostavitev Sistema skupnostnih storitev
- november 2025: zaključek načrta in začetek izvajanja prvih aktivnosti
- vsakoletno do 2035: letna ocena aktivnosti in prilagoditev aktivnosti ter vsakoletno izvajanje
- do leta 2030: vzpostavljen sistem in vključenih vsaj 15 organizacij in storitev (ocenjena izhodiščna vrednost pet) ter vsaj 80 % vse populacije, starejše od 65 let (ocenjena izhodiščna vrednost 50 %)
- do leta 2035: vključenih vsaj 35 organizacij in storitev (izhodiščna vrednost od leta 2030 je 15) ter vsaj 90 % vse populacije, starejše od 65 let (ocenjena izhodiščna vrednost od leta 2030 je 80 %)

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Vzpostavljen sistem	0	1	1
Skupno št. vključenih organizacij	5	15	35
Skupno št. vključenih storitev	5	15	35
Delež vseh starejših v MONM, letno vključenih v storitve	50 % (na letni ravni)	80 % (na letni ravni)	90 % (na letni ravni)

Odgovoren nosilec ukrepa

MONM

Ukrep 1.2: Plemenitenje košarice skupnostnih storitev z nadstandardnimi storitvami

Opis ukrepa

S krepitvijo košarice skupnostnih storitev načrtujemo razširitev in izboljšanje nabora obstoječih storitev, ki so že na voljo v skupnosti in bodo uporabnikom v začetku na voljo v sklopu Sistema skupnostnih storitev. Skladno z analizo obstoječih in detekcijo novih potreb bo izvedena implementacija dodatnih, nadstandardnih storitev, po potrebi tudi v sodelovanju z vključevanjem novih partnerjev, z usposabljanjem osebja, izboljšanjem infrastrukture in uvedbo novih tehnologij.

Časovnica ukrepa

- september 2026: evalvacija obstoječih storitev Sistema skupnostnih storitev in izvedba analize potreb med obstoječimi in potencialnimi uporabniki
- oktober 2026: načrt uvedbe novih storitev, skladno z rezultati analize
- do leta 2030: uvedba novih storitev, vsaj tri do leta 2030 (izhodiščna vrednost nič)
- do leta 2035: uvedba novih storitev, vsaj pet do leta 2035 (izhodiščna vrednost od 2030 je pet)

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Skupno št. novih storitev	0	3	5

Odgovorni nosilec ukrepa

Sistem skupnostnih storitev

Ukrep 1.3: Oblikovanje mreže podpore po krajevnih skupnostih Mestne občine Novo mesto

Opis ukrepa

Podobno kot pri mladinski infrastrukturi je tudi v sklopu naslavljanja potreb starejših nujno razmišljati o uporabi krajevnih središč druženja in izmenjevanja informacij ter pridobivanju novih znanj na mikrolokacijah naselij in sosesk. Tako si obetamo kot logično nadaljevanje vzpostavitve centralnega Sistema skupnostih storitev in v sodelovanju s krajevnimi skupnostmi, ki predstavljajo pomemben člen za detekcijo in posredovanje potreb, oblikovati mrežo podpore po krajevnih skupnostih na območju MONM. Cilj takšne mreže je okrepiti povezanost v skupnosti, povečati dostopnost storitev ter zagotoviti hitro in učinkovito odzivanje na potrebe starejših posameznikov, zlasti tistih, ki so v manjših krajih bolj izolirani. Mreža bo v začetku vključevala prostore: obstoječa krajevna družabna središča v zadružnih oz. krajevnih domovih in drugih prostorih, ki so se v zadnjih letih ob podpori MONM izoblikovali oz. prenovili v 13 krajevnih skupnostih (Brusnice, Bučna vas, Dolž, Gabrje, Karteljevo, Ločna – Mačkovec, Majde Šilc, Mestne njive, Prečna, Regrča vas, Stopiče, Uršna sela, Žabja vas). V času trajanja strategije jim bomo priključevali preostale lokacije in si prizadevali v mrežo vključiti vse krajevne skupnosti. Na teh točkah, kjer vsebine temeljijo na specifičnih potrebah lokalnega prebivalstva, se bodo starejši še bolj načrtovano povezovali med seboj in z drugimi generacijami ter se udeleževali njim prilagojenih programov. Člani skupnosti bodo povabljeni k sodelovanju, bodisi kot prostovoljci, koordinatorji ali odjemalci vsebin. Glede na prepoznane potrebe po vsebinah, bodo v krajevnih točkah ob koordinaciji in finančni podpori Sistema skupnostnih storitev z vsebinami sodelovali gostujoči izvajalci vsebin. Kot navedeno, krajevne točke postanejo tudi kanali za hiter prenos informacij in potreb iz mikro lokalnega okolja, ki ga

sicer iz zgolj centralno upravljanega sistema težje dosegamo, ga pa ne smemo spregledati, saj se ravno tu nahaja največji delež socialno izključenih starejših oseb. Krajevne točke jim bodo omogočile, da se vključijo v skupnost in pridobijo podporo, ki jo potrebujejo. Delovanje mreže bo treba redno spremljati, da se ugotovijo uspehi, izzivi in potrebe po prilagoditvah.

Časovnica ukrepa

- april 2025: vzpostavitev delovne skupine in začetek priprave načrta delovanja mreže z vključitvijo obstoječih krajevnih središč oz. točk
- november 2025: začetek izvajanja aktivnosti
- junij 2026: evalvacija delovanja mreže
- september 2026: začetek izvajanja aktivnosti za vzpostavitve naslednjih krajevnih točk
- do leta 2030: zagon delovanja vsaj ene dodatne točke letno (skupno pet)
- do leta 2035: zagon delovanja vsaj ene dodatne točke letno (skupno dodatno deset glede na leto 2025)

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Skupno št. krajevnih točk v mreži	13	18	23

Odgovorni nosilci ukrepa

MONM in KS

CILJ 2: Višja stopnja opolnomočenja ciljnih skupin prek informiranja in povečevanja priložnosti za družbeno udejstvovanje

Ukrep 2.1: Vzpostavitev in koordiniranje mreže ponudnikov sorodnih vsebin na različnih področjih in dopolnjevanje teh vsebin glede na povpraševanje in strokovne smernice

Opis ukrepa

Na območju MONM že sedaj delujejo številne organizacije, ki pozitivno vplivajo na kakovost življenja starejših v občini in nudijo veliko najrazličnejših programov na številnih področjih. Namen vzpostavitve mreže ponudnikov s skupnim letnim programom ponudbe je identificirati in povezati organizacije, ki ponujajo istovrstne oz. sorodne dejavnosti za starejše in jih po posameznih vsebinskih področjih uskladiti v skupen letni program aktivnosti. Obstoječe aktivnosti se tako nadaljujejo, po potrebi povežejo in združijo ter okrepijo. Za vsako področje bo imenovan nosilec, ki bo povezoval in omogočal sodelovanje vseh akterjev. Prav tako bo nujno redno preverjanje, katere vsebine so najbolj iskane in potrebne, hkrati pa spremljanje sodobnih strokovnih smernic. Skladno s tem se izvede obdobno pripravljanje relevantnih vsebin oz. razširitev obstoječih programov in projektov.

Vzpostavitev skupnega letnega programa ponudbe načrtujemo vsaj na naslednjih področjih:

- REKREACIJA:

Telesna dejavnost je za starejšo populacijo izjemnega pomena, saj ji omogoča kakovostnejše življenje. Telesno dejavni starejši lažje opravljajo vsakodnevne opravke, imajo manj tveganja za padce zaradi izgube ravnotežja in so na splošno vitalnejši od telesno nedejavnih vrstnikov. Za njih je najpomembneje, da šport doživijo skupaj z druženjem, saj jim pogosto primanjkuje

socialnih stikov. V MONM je že danes na voljo veliko programov, ki ponujajo pestro in kakovostno športno ponudbo za starejše in zagotavljajo trajnost do ljudi in do okolja. Sem sodijo predvsem društva upokojencev in športna društva.

- IZOBRAŽEVANJE:

Cilj te koordinacije je povezati različne ponudnike, kot so javni zavodi in nevladne organizacije za učinkovito pripravo in izvajanje kakovostnih izobraževalnih programov za starejše. Udeležba starejših na izobraževalnih aktivnostih v občini, ki so prilagojeni njihovim interesom in potrebam, je ključna za spodbujanje vseživljenjskega učenja in aktivnega staranja. Predvsem na tem področju bo ključno redno preverjanje, katere vsebine so najbolj iskane in potrebne, hkrati pa spremljanje sodobnih strokovnih smernic. Tak primer je npr. usposabljanje oz. priprava oseb za izvajanje pomoči osebam z demenco, po katerem je Društvo Spominčnica Novo mesto večkrat izrazilo potrebo. MONM bo glede na te potrebe detektirala ustreznega izvajalca in ga prek direktne pogodbe ali razpisa podprla pri izvedbi izobraževanj.

- KULTURA IN USTVARJALNOST:

Kultura, ustvarjalnost in prosti čas starejših so dejavniki, ki vplivajo na duševne in socialne sposobnosti starejših ter vzdržujejo čustveno ravnovesje. Starejši so pogosto vključeni v različne kulturne dejavnosti, kot so obiskovanje gledališč, muzejev, koncertov ali sodelovanje v lokalnih kulturnih društvih. Prav tako so ustvarjalni, s čimer realizirajo svoje (morda doslej neuresničene) potenciale in talente ter krepijo občutek smisla in lastne vrednosti.

Časovnica ukrepa

- oktober 2025: izdelan načrt za vzpostavitev mreže akterjev po posameznih področjih in identifikacija nosilcev ter koordinatorja
- november 2025: začetek oblikovanja mreže akterjev
- do leta 2030: v petih letih vključiti vsaj deset novih organizacij (ocenjena izhodiščna vrednost 40 - skupno 50), kar znaša približno dve na leto; v petih letih povečati skupno število aktivnosti za 20 oz. štiri na leto (ocenjena izhodiščna vrednost 200 - skupno 220)
- do leta 2035: v desetih letih vključiti vsaj dvajset novih organizacij (ocenjena izhodiščna vrednost od leta 2030 je 50, končna v letu 2035 je 60), kar znaša približno dve na leto; v desetih letih povečati skupno število aktivnosti za 30 oz. štiri na leto do leta 2030 in dve na leto do leta 2035

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Skupno št. vključenih organizacij	40	50	60
Skupno št. aktivnosti	200	220	230
Delež uporabnikov aktivnosti (glede na celotno populacijo starejših v MONM)	50 %	65 %	75 %

Odgovorni nosilci ukrepa

MONM, Zavod Novo mesto, RIC NM

Ukrep 2.2: Izvajanje celovitega informiranja

Dobra informiranost posameznika o možnostih, ki so mu na voljo v lokalnem okolju, je ključna za njegovo večjo opolnomočenost in zviševanje lastne kakovosti življenja. Da bi mreže akterjev

dosegle čim širšo javnost, je zato potrebno pripraviti učinkovito promocijsko kampanjo, opredeliti komunikacijske cilje, kanale in orodja, s katerimi bomo dosegali ciljne javnosti. Skupen letni program bo dostopen v fizični obliki (npr. brošure, občinsko glasilo) in na spletu (spletne strani, družbena omrežja). Prav tako je treba o programu obveščati prek lokalnih medijev, družbenih omrežij in prek neposrednega nagovarjanja ciljnih skupin. Pomembno bo povezovanje s krajevnimi skupnostmi, saj lahko te igrajo vlogo pri ozaveščanju občanov o ponudbi aktivnosti in sodelujejo pri organizaciji prek mreže krajevnih točk Sistema skupnostnih storitev. V občinskem glasilu se uvede stalna rubrika, namenjena starejšim. Po vzoru nekaterih drugih občin in občinske promocijske zgibanke za preživljanje prostega časa mladih, namerava MONM v sklopu Sistema skupnostnih storitev za starejše pripraviti priročnik s pomembnimi informacijami in vsebinami.

Časovnica ukrepa

- december 2025: pripravljena komunikacijska strategija in letni komunikacijski načrt
- vsako leto od leta 2026 do 2035: v januarju priprava letnega komunikacijskega načrta in v naslednjih mesecih v tekočem letu izvajanje osveženega komunikacijskega načrta; vsi starejši občani morajo biti po relevantnem komunikacijskem kanalu vsaj dvakrat letno deležni celovitih informacij o ponudbi

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Pripravljen komunikacijski načrt	0	1	1
Število celovitih informiranj, izvedenih po komunikacijskih kanalih z največjim dosegom, na letni ravni	2	2	2
Delež starejših v MONM, ki je seznanjen z aktivnostmi za starejše	100 %	100 %	100 %

Odgovorni nosilci ukrepa

MONM, Zavod Novo mesto, RIC NM

Ukrep 2.3: Podpora programom in projektom za starejše v okviru občinskega sofinanciranja delovanja organizacij

Opis ukrepa

Z opredelitvijo namenskega področja sofinanciranja programov in projektov za starejše v okviru občinskega razpisa za sofinanciranje delovanja organizacij bomo zagotovili stabilnejši vir financiranja, ki bo namenjen izključno tej populaciji, kar bo omogočilo večjo stabilnost in kontinuiteto izvajanja programov. Prek namenskega področja želimo podpreti izvajanje

programov in projektov na naslednjih področjih: rekreacija oz. športno udejstvovanje, ustvarjanje skupnostnih središč za druženje oz. medgeneracijskih prostorov, različne preventivne vsebine in aktivnosti, neformalno druženje in srečevanje, vseživljenjsko učenje, prenašanje znanj in vrednot na mlajše generacije, razvijanje potencialov starejših, dvig zdravstvene pismenosti, predstavitve različnih kultur, delavnice razvoja digitalne pismenosti, informiranje, svetovanje, pomoč pri odpravljanju in preprečevanju socialnih stisk in težav, predavanja o zdravem staranju, gibanju, prehrani, programi za mentalno zdravje in ohranjanje kognitivnih sposobnosti, digitalno in finančno opismenjevanje, preprečevanje diskriminacije na podlagi starosti in promocija pozitivnih vrednot solidarnosti v lokalni skupnosti. Namen sofinanciranja je pripomoči k delovanju na teh področjih ter organizacije večletno podpreti pri krepitvi samostojnosti, neodvisnosti, informiranosti in samozavesti starejših s pomočjo širjenja in uvajanja vsebin.

Časovnica ukrepa

- oktober 2024-2035: vsakoletna objava razpisa
- januar 2028, 2031 in 2035: evalvacija ukrepa
- do leta 2030: v petih letih prek razpisa podpreti vsaj deset novih aktivnosti, skupno v petih letih doseči, da podpremo 110 aktivnosti na leto (ocenjena izhodiščna vrednost 100)
- od leta 2030 do leta 2035: podpreti vsaj dodatnih deset novih aktivnosti, skupno v petih letih od leta 2030 podpreti še 10 aktivnosti na leto; končna številka aktivnosti znaša 120 na leto

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Št. podprtih aktivnosti, na letni ravni	100 (letno)	110 (letno)	120 (letno)
Povečanje sredstev za starejše na razpisu za sofinanciranje delovanja organizacij	0 %	5 %	10 %

Odgovorni nosilec ukrepa

MONM

BIVANJSKE RAZMERE

Urejanje bivanjskih razmer starejših je izjemno pomembna tema, saj se s staranjem povečuje potreba po ureditvi prilagojenih bivalnih okolij, ki bodo naslovila spremenjene bivanjske potrebe starejših. Starejši se pogosteje soočajo z omejeno gibljivostjo in različnimi zdravstvenimi izzivi, zato je ključno, da je bivalno okolje prilagojeno njihovim potrebam. Z urejanjem bivanjskih razmer starejših lahko dosežemo, da starejši ostajajo neodvisni in vključeni v družbo, kar prispeva k njihovemu boljšemu počutju in kakovosti življenja.

Na tem področju je načrtovana tako izgradnja namenskih najemnih stanovanj, prilagojenih potrebam starejših, ki omogočajo neodvisno življenje z določenimi prilagoditvami (kot so neoviran dostop, prilagojeni kuhinjski in kopalniški prostori, širša vrata, alarmni sistemi in dvigala kot možnost osnovne pomoči in storitev, kot so oskrbovanje, varnost in zdravstveni nadzor). Poleg tega bo potrebno nasloviti tudi druge vidike prilagoditev, ki npr. rešujejo potrebe po dostopnosti zdravstvenih, bančnih in drugih storitev, izzive z osamljenostjo (kot so skupnostne in medgeneracijske oblike bivanja) in omejene finančne zmožnosti starejših (kot so subvencije za prilagoditve stanovanj, podpora pri najemninah in stroških vzdrževanja ipd.).

Področja se v naši občini že dotikamo v številnih občinskih strategijah. Glavni akterji pri urejanju bivanjskih zadev starejših v MONM so občinska uprava, Javni stanovanjski sklad Mestne občine Novo mesto, Center za socialno delo Dolenjske in Bele Krajine, območna enota Rdečega križa, ki se pri izvedbi posameznih ukrepov vseskozi povezujejo.

CILJ 3: Povečanje razpoložljivosti in dostopnosti stanovanjskih enot, prilagojenih za starejše

Ukrep 3.1: Izgradnja prilagojenih stanovanj

Opis ukrepa

Za doseganje povečanja razpoložljivosti in dostopnosti stanovanjskih enot, prilagojenih za starejše, bo MONM prek Javnega stanovanjskega sklada MONM (JSS MONM) in v sodelovanju z SSRS, NVO in drugimi investitorji izvajala investicije za zagotovitev zadostnega kakovostnega stanovanjskega fonda za starejše. MONM se bo v zvezi s pridobitvijo sredstev za izvedbo investicij v izgradnjo novih (najemnih) stanovanj prijavljala na razpise SSRS in MOP. Vseskozi bo MONM za tovrstne namene iskala tudi druge možnosti pridobivanja finančnih sredstev iz evropskih in drugih virov sofinanciranja. Predvidene investicije oz. aktivnosti ukrepa v naslednjih letih obsegajo gradnjo 20 oskrbovanih stanovanj ob Šegovi ulici v režiji NS ZPIZ, gradnjo oskrbovanih stanovanj s strani zasebnega investitorja na območju Podbreznika (investitor mora v objektu zgraditi 50 % oskrbovanih stanovanj), gradnjo 109 oskrbovanih stanovanj na območju Bučne vasi, gradnjo pribl. 30 oskrbovanih stanovanj na območju Brod-Drage. Pri gradnji oskrbovanih stanovanj bodo smiselno (kjer je to izvedljivo glede na lastništvo zemljišč ter prostorske akte) upoštevane smernice kot so bližina starejšim pomembnih javnih in drugih storitev (zdravstveni dom, bolnišnica, trgovine, pošta, banke ipd.). V primeru lokacij na obrobju mesta bo potrebno zagotoviti ustrezen dostop do javnih storitev, kar bo MONM izvajala na različne načine (mestni potniški promet, prevozi na klic, Rudi).

Časovnica ukrepa

- 2025–2035: izgradnja stanovanj
- do leta 2030: v petih letih zgraditi najmanj 100 novih stanovanj (izhodiščna vrednost je 50, končna do leta 2030 150)
- do leta 2035: v petih letih zgraditi najmanj 130 novih stanovanj (izhodiščna vrednost je 50, končna do leta 2035 180)

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Skupno št. oskrbovanih in prilagojenih stanovanj	50 (v gradnji)	150	180

Odgovorna nosilca ukrepa
JSS MONM, MONM

Ukrep 3.2: Dodelitev javnih najemniških stanovanj po neprofitni najemnini

Opis ukrepa
V sklopu Javnega razpisa za dodelitev neprofitnih stanovanj v najem bodo starejše osebe, ki se prijavijo na razpis deležne dodatnih točk, ki so podlaga za točkovanje in s tem dodeljevanje teh stanovanj. Javni razpis za dodelitev neprofitnih stanovanj v najem se izvaja vsake dve leti. Zadnji razpis je bil v letošnjem letu, vloge so trenutno v obdelavi

Časovnica ukrepa
- 2024, 2026, 2028, 2030, 2032 in 2034: izvedba občinskega razpisa za podelitev najemniških stanovanj
- do leta 2030: starejšim oddati najmanj 80 najemniških stanovanj (izhodišča vrednost je 50, kar se bo v kratkem realiziralo, v naslednjih petih letih bi jih dodatno oddali še 30 oz. šest na leto)
- do leta 2035: starejšim oddati najmanj 110 najemniških stanovanj (izhodišča vrednost je 50, kar se bo v kratkem realiziralo, v naslednjih desetih letih bi jih dodatno oddali še 60 oz. šest na leto)

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Skupno št. stanovanj, dodeljenih osebam, starih 65 let in več	50	80	110

Odgovorni nosilec ukrepa
JSS MONM

Ukrep 3.3: Subvencioniranje neprofitne najemnine prilagojenega stanovanja

Opis ukrepa

S subvencioniranjem najemnin prilagojenih stanovanj olajšujemo finančno dostopnost primernih stanovanj za starejše. Pravica do subvencije najemnine je po Zakonu o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS) namenjena tistim, ki nimajo zadostnih sredstev za kritje stroškov najemnine ter izpolnjujejo dohodkovne in premoženjske pogoje. Po Stanovanjskem zakonu se subvencija neprofitne najemnine določi v višini razlike med neprofitno najemnino določeno po predpisih, ki urejajo stanovanjske zadeve in ugotovljenim dohodkom, zmanjšanim za minimalni dohodek in za 30 odstotkov ugotovljenega dohodka. Subvencija se določi največ v višini 85 % neprofitne najemnine in jo krije občina.

Časovnica ukrepa

- 2025–2035: mesečno izvajanje subvencioniranja najemnin (načrtujemo, da se število prosilcev tudi zaradi drugih ukrepov ne bo povečevalo, kvečjemu zmanjševalo, MONM pa bo to zakonsko obveznost še vedno izvajala glede na potrebe)

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Št. starejših s sofinancirano neprofitno najemnino, na letni ravni	40	40	40

Odgovorni nosilci ukrepa

MONM, JSS MONM, CSD DBK

Ukrep 3.4: Rentni odkup stanovanj v zameno za služnost doživljenjskega bivanja

Opis ukrepa

Rentni odkup stanovanj je koncept, ki temelji na odkupu stanovanj s strani stanovanjskega sklada, pri čemer kljub prenosu lastnine stanovalec obdrži doživljenjsko služnost prebivanja v njem in v zameno prejme bodisi enkratno izplačilo bodisi mesečno rento, ki jo lahko uporabi za izboljšanje življenjskega standarda, pokritje zdravstvenih storitev, vzdrževanje nepremičnine ali za druge nujne stroške. Hkrati pa si ohrani pravico do doživljenjskega bivanja v tej nepremičnini. Tako starejši ostanejo v svojem domu do konca življenja, medtem ko sklad pridobi lastništvo nepremičnine in po njihovi smrti začne razpolagati s stanovanjem brez omejitev. To zagotavlja občutek varnosti, neodvisnosti in kontinuitete, kar je še posebej pomembno za starejše, ki so čustveno vezani na svoj dom in okolje. Ob tem bo pomembno zagotoviti ustrezen pravni okvir in zaščito pravic starejših.

Časovnica ukrepa

- junij 2025: izdelan načrt aktivnosti
- do leta 2030 oz. 2035: načrtujemo, da bo izveden vsaj en rentni odkup stanovanja do leta 2030 in še dodatna dva do leta 2035 (skupno trije) - rentni odkup stanovanj zaenkrat v državi ni naletel na pretiran odziv starejših zaradi navezanosti na nepremičnino

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035

Skupno št. odkupljenih stanovanj	0	1	3

Odgovorni nosilec ukrepa
JSS MONM

Ukrep 3.5: Zagotavljanje zamenjave stanovanj za primernejša prilagojena stanovanja

Opis ukrepa
Stanovanjski sklad iz fonda stanovanj detektira tiste, ki bi jih lahko ponudil v zamenjavo starejšim osebam z neustreznimi stanovanji glede na njihove trenutne in prihodnje potrebe. S tem jim omogočimo, da se iz svojih pogosto prevelikih ali neprilagojenih stanovanj preselijo v manjša, dostopnejša, cenejša in bolj funkcionalna stanovanja, prilagojena njihovim potrebam. Mnogi starejši namreč živijo v večjih družinskih hišah ali stanovanjih, ki so neprimerni za to starostno skupino, saj imajo več nadstropij, stopnice, težko dostopne prostore in zahtevajo veliko vzdrževanja. Zamenjava takšnih stanovanj z manjšimi in prilagojenimi enotami lahko izboljša varnost, olajša vzdrževanje in zniža stroške, hkrati pa optimizira uporabo obstoječega stanovanjskega fonda stanovanjskega sklada. Ob tem bo sklad nudil svetovanje pri odločitvah, iskanju primernega novega stanovanja in reševanju pravnih postopkov in finančnih ovir.

Časovnica ukrepa
- junij 2025: izdelan načrt aktivnosti
- do leta 2030 oz. 2035: načrtujemo, da bo izvedena vsaj ena menjava stanovanja do leta 2030 in še dodatni dve do leta 2035 (skupno tri) – menjava stanovanj zaenkrat v državi ni naletela na pretiran odziv starejših zaradi navezanosti na nepremičnino

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Skupno št. zamenjanih stanovanj	0	1	3

Odgovorni nosilec ukrepa
JSS MONM

Ukrep 3.6: Javna najemna služba

Opis ukrepa
Javna najemna služba je v tujini že desetletja uveljavljen ukrep na stanovanjskem področju, izvaja pa jo tudi Stanovanjski sklad RS. Ob zavedanju problematike nedostopnosti primernih stanovanj za najem na območju občine, želimo z ukrepom širiti fond najemniških stanovanj, ki so posameznikom na voljo na trgu. Ciljno se usmerjamo v vzpodbujanje lastnikov praznih stanovanj, primernih za oddajo v najem, za časovno omejeno omogočanje oddajanje stanovanj v podnajem, pri čemer kot najemnik deluje stanovanjski sklad. Ciljnim skupinam je tako na voljo več najemniških stanovanj po ugodnejših cenah, lastnikom stanovanj ali hiš pa zanesljiv najemnik, redno plačilo najemnine in drugih stroškov za celotno dogovorjeno dobo

najema brez tveganja nezasedenosti, prenos urejanja razmerij z najemnikom, prenos odgovornosti za tekoče in investicijsko vzdrževanje stanovanja, po potrebi pa tudi prenova stanovanja pred oddajo v najem, ki se financira s poračunom v času najema pri najemnini do izteka dobe najema.

Časovnica ukrepa
- junij 2025: izdelan načrt aktivnosti
- do leta 2030 oz. 2035: načrtujemo, da bo izvedenih vsaj pet pridobitev stanovanj za nadaljnjo oddajo do leta 2030, potem pa to število vsaj ohranjeno do leta 2035

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Skupno št. oddanih stanovanj	0	5	5

Odgovorni nosilec ukrepa
JSS MONM

CILJ 4: Ustvariti pogoje za čim daljše bivanje v domačem okolju

Ukrep 4.1: Subvencioniranje projektov odprave arhitektonskih ovir v večstanovanjskih stavbah na območju MONM

Opis ukrepa
MONM izvaja javni poziv za sofinanciranje izboljšav za odpravo arhitektonskih ovir v obstoječih večstanovanjskih objektih, s katerim stanovalcem večstanovanjskih objektov omogoča izboljšavo bivalnih razmer z izgradnjo dvigal, pri čemer je poudarek na izboljšanju življenjskih razmer starejših in drugih gibalno oviranih oseb. V Novem mestu sta bili v sklopu poziva do leta 2024 izvedeni dve vgradnji dvigal. Posebna pozornost bo v letih do leta 2035 namenjena informiranju o možnosti koriščenja občinskih sredstev za subvencioniranje vgradnje dvigal v večstanovanjskih objektih. MONM bo prek krajevnih skupnosti preverila število objektov, primernih za izvedbo takega ukrepa in v sodelovanju s krajevnimi skupnostmi poskrbela za obveščanje upravnikov o možnosti prijave na javni poziv. Ukrep nameravamo v prihodnjih letih nadgraditi z razširitvijo nabora rešitev, ki odpravljajo arhitektonske ovire in s tem omogočajo bolj vključujoče in dostopno bivanje (poleg dvigal npr. izvedbo ramp, ki omogočajo lažji dostop do vhodov, širitev preozkih vrat, kar bi omogočilo uporabo pripomočkov za gibanje, prilagoditve skupnih hodnikov, stopnišč, sanitarnih prostorov ipd.). Višina razpisanih sredstev bo opredeljena glede na izkazan interes in potrebe s terena.

Časovnica ukrepa
- april 2025–2035: vsako leto objava javnega poziva
- do leta 2030: vsaj tri odpravljene ovire na leto (skupno v petih letih 15)
- do leta 2035: vsaj tri odpravljene ovire na leto (skupno v desetih letih 30)

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035

Št. podanih informacij			
Št. vseh odpravljenih ovir v sklopu tega ukrepa, na letni ravni	2	3 (letno)	3 (letno)

Odgovorni nosilec ukrepa
MONM

Ukrep 4.2: Promocija in subvencioniranje storitve e-oskrbe

Opis ukrepa
MONM podpira vključevanje starejših v storitve e-oskrbe, ki jih omogoča Ministrstvo za zdravje v podporo samostojnemu in varnemu bivanju na domu. Storitev oskrbe varovanja na daljavo podpira sodobna informacijsko-komunikacijska tehnologija, ki se namesti na domu uporabnika in mu omogoča, da lahko na enostaven in hiter način pokliče na pomoč. Pomoč mu nudi usposobljeno zdravstveno osebje v asistenčnem centru, ki mu je na razpolago 24 ur na dan. MONM prek javnega poziva omogoča sofinanciranje stroška uporabe storitve socialnega servisa varovanja na daljavo. E-oskrba sicer hkrati z **dolgotrajno oskrbo na domu** od 1. junija 2025 dalje prehaja pod okrilje izvajanja dolgotrajne oskrbe. MONM bo preučila nadaljnje potrebe po sofinanciranju storitve in možnih nadgradnjah opreme (GPS sledilec, možnost klicev) tudi prehodu e-oskrbe pod ZDOsk-1.

Časovnica ukrepa
- vsakoletno, od 2025 do 2035: izvedba javnega poziva za leto 2025
- september 2025: evalvacija in po potrebi sprememba javnega poziva

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Št. uporabnikov na letni ravni (do uvedbe DO na domu)	6 (letno) prek MONM, 250 prek Ministrstva za zdravje	256	256
Št. uporabnikov na letni ravni (po uvedbi DO na domu)	6 (letno)	20 (letno)	40 (letno)

Odgovorni nosilec ukrepa
MONM

Ukrep 4.3: Razvoj in spremljanje javne mreže dolgotrajne oskrbe in pomoči na domu

Opis ukrepa
Občina bo v skladu z Zakonom o dolgotrajni oskrbi uresničevala svoje naloge na področju dolgotrajne oskrbe z vzpostavitvijo izvajanja storitve DO na domu, s spremljanjem izvajanja te storitve in delovanja javne mreže na območju občine. V okviru DO na domu se bodo izvajale pomoč pri osnovnih dnevnih opravilih in podpornih dnevnih opravilih ter zdravstvena nega,

vezana na osnovna dnevna opravila. Pravica DO na domu je neke vrste nadgradnja obstoječe socialnovarstvene storitve pomoč na domu, saj, kot omenjeno, vključuje tudi storitve zdravstvene nege, ki so vezane na osnovna dnevna opravila. Skladno z ZDOsk-1 se mora DO na domu vzpostaviti do 1. julija 2025. Izven sistema DO pa bo uporabnik lahko koristil tudi PND, ki jo plača sam oziroma mu uporabo sofinancira občina. Izvajanje, organizacija in sofinanciranje PND ostajajo nespremenjeni, saj se zakonodaja na tem področju ni spremenila.

Časovnica ukrepa

- do julija 2025: načrt in dogovori za vzpostavitev DO na domu, prenova pravilnika za izvajanje PND
- julij 2025: začetek izvajanja DO na domu
- do leta 2030: omogočiti vsaj 85% pokritost potreb po PND in DO na domu (trenutno zaradi pomanjkanja oskrbovalk pokrivamo 77 % potreb)
- do leta 2035: omogočiti vsaj 98% pokritost potreb po PND in DO na domu (trenutno zaradi pomanjkanja oskrbovalk pokrivamo 77 % potreb)

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Delež vključenih uporabnikov v storitve PND glede na potrebe	77 %	85 %	98 %
Delež vključenih uporabnikov v storitve DO na domu glede na potrebe	0 %	85 %	98 %

Odgovorni nosilec ukrepa

MONM

ZDRAVJE IN DOBRO POČUTJE

Zdravje in dobro počutje sta ključna za kakovostno staranje in vključujeta več dejavnikov, ki vplivajo na telesno, duševno in socialni položaj starejših oseb. S staranjem se povečuje tveganje za kronične bolezni, pri čemer so redna telesna dejavnost, zdrava prehrana in preventivni zdravstveni pregledi pomembni za ohranjanje telesnega zdravja in funkcionalno samostojnost, psihosocialna podpora pa za preprečevanje izolacije in depresije, ki lahko spremljata staranje. Za starejše je pomembno celovito obravnavanje, ki upošteva telesne in duševne potrebe, s kakovostno podporo zdravstvenih storitev.

CILJ 5: Izboljšanje in vzdrževanje zdravja starejših

Ukrep 5.1: Promocija in dopolnitev vsebin za starejše v okviru Zdravstveno vzgojnega centra Novo mesto in Centra za duševno zdravje za odrasle

Opis ukrepa

Zdravstveno vzgojni center (ZVC), ki deluje pod okriljem ZD NM, izvaja programirano in neprogramirano zdravstveno vzgojo za celotno populacijo na določenem območju, ki ga pokriva. Zdravstveno vzgojne delavnice izvajajo v prostorih zdravstvenega zavoda, šolah, vrtcih, delovnih organizacijah, društvih in v lokalni skupnosti. Aktivnosti so usmerjene v izobraževanje, ozaveščanje in svetovanje v zvezi z zdravim načinom življenja ter aktivno pomoč posameznikom pri ohranjanju zdravega načina življenja ali pri spremembi tveganih življenjskih navad. Program, ki je namenjen odraslim, sestavljajo tako enkratne brezplačne delavnice, ki jih je možno obiskati brez napotitve, kot večkratna srečanja, za katere je potrebna napotitev zdravnika na osnovi rezultatov preventivnega pregleda, pri katerem je odkrita morebitna prisotnost dejavnikov tveganja za nastanek nenalezljivih kroničnih obolenj. Postopoma se bo tudi ta ZVC, ki deluje pod ZNM, preoblikoval v **Center za krepitev zdravja** (CKZ), ki bo izvajal razširjeni program Skupaj za zdravje. V okviru programa Skupaj za zdravje se izvajajo strukturirane zdravstvenovzgojne obravnave ter aktivnosti krepitve zdravja in zmanjševanja neenakosti v lokalnih skupnostih. CKZji so organizacijska in vsebinska nadgradnja ZVCjev, trenutno so že vzpostavljeni v 30 zdravstvenih domovih po Sloveniji. Za področje starejših so/ bodo bistvene njihove vsebine, ki so namenjene krepitvi zdravja, preprečevanju bolezni in zdravemu življenjskemu slogu, preventivi pred padci. Tu je smiselno povezovanje z delom patronažne službe in preventivnimi obiski.
Glede na primere dobre prakse delovanja CKZ v nekaterih zdravstvenih domovih po Sloveniji bo potrebno razmišljati o zagotovitvi ustreznih prostorov in krepitvi strokovnega tima za celostno obravnavo starejših uporabnikov (fizioterapevt, kineziolog, psiholog, dietetik, ustni higienik ipd.), za kar si bo MONM prizadevala skupaj z zdravstvenim domom.

Prav tako je v začetku septembra 2024 pod okriljem ZD NM začel delovati **Center za duševno zdravje za odrasle**, ki bo obravnaval starejše, in sicer prek napotitve zdravnika ali direktnega naročanja. V tim Centra za duševno zdravje sta vključena psihiatra, specialistka klinične psihologije in medicinski sestri.

V sodelovanju z MONM bo ZD NM poskrbel za načrtovano ozaveščanje starejših o možnostih obiskovanja delavnic ZVC (CKZ) in si prizadeval za povečanje udeležbe starejših na teh delavnicah. MONM bo prek Sistema skupnostnih storitev poskrbela za detekcijo morebitnih

tem, ki še niso del teh delavnic in si prizadevala za njihovo vključitev. Prav tako bo MONM skupaj z ZD NM skrbela za načrtovano ozaveščanje o novo vzpostavljenem Centru za duševno zdravje odraslih.

Časovnica ukrepa

- september 2025: pripravljen načrt aktivnosti in komunikacijski načrt ter začetek izvajanja
- vsakoletno, od leta 2025 do leta 2035: v začetku leta se prilagodita načrt aktivnosti in komunikacijski načrt, sledi izvedba
- do leta 2030: načrtujemo povečati št. starejših, prisotnih na posamezni delavnici, na 20, (ocenjena izhodiščna vrednost 15), pri čemer se bo povečalo tudi število delavnic, katerih vsebina bo namenjena predvsem starejši populaciji (ena dodatna letno)
- od leta do leta 2030 do leta 2035: načrtujemo še povečati št. starejših, prisotnih na posamezni delavnici, na 30, pri čemer se bo povečalo tudi število delavnic, katerih vsebina bo namenjena predvsem starejši populaciji (dve dodatni letno, od 2030 dalje)

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Št. starejših, prisotnih na posamezni delavnici	15	20	30
Št. delavnic, prednostno namenjenih starejšim, na letni ravni	5 (letno)	6 (letno)	8 (letno)

Odgovorna nosilca ukrepa

ZD NM, MONM

Ukrep 5.2: Povečana prisotnost Zdravstveno vzgojnega centra Novo mesto na terenu

Opis ukrepa

ZVC zdravstveno vzgojo izvaja tudi na terenu, v obliki delavnic za posamezne ciljne skupine, ki pa so s strani starejših slabo zaznane in obiskane. Načrtujemo, da bi mobilni tim ZVC okrepili, in sicer na način, da bi organizacije, ki delujejo na področju preventivne zdravstvene vzgoje, skupaj z ZVC povezali v mrežo, ki bi oblikovala skupni letni program delovanja, njegovo izvedbo pa podprla z načrtovano komunikacijsko kampanjo. Pri tem bo nujno povezovanje z mrežo krajevnih točk Sistema skupnostnih storitev, ki bodo sodelovale pri zagotavljanju lokacij za terensko prisotnost, detekciji potrebnih tem in obveščanju potencialnih uporabnikov. Pred začetkom delovanja mobilnega tima je potrebno identificirati vse potencialne akterje in koordinacijski organ, pripraviti načrt aktivnosti in po potrebi zagotoviti vir financiranja.

Časovnica ukrepa

- september 2025: pripravljen načrt aktivnosti in komunikacijski načrt ter začetek izvajanja
- vsakoletno, od leta 2025 do leta 2035: v začetku leta se prilagodita načrt aktivnosti in komunikacijski načrt, sledi izvedba

- do leta 2030: načrtujemo povečati št. starejših, prisotnih na posamezni terenski delavnici na 15 (ocenjena izhodiščna vrednost 10), pri čemer se bo povečalo tudi število delavnic, katerih vsebina bo namenjena predvsem starejši populaciji (sedem dodatnih letno)
- od leta do leta 2030 do leta 2035: načrtujemo še povečati št. starejših, prisotnih na posamezni delavnici, na 20, pri čemer se bo povečalo tudi število delavnic, katerih vsebina bo namenjena predvsem starejši populaciji (pet dodatnih letno, od 2030 dalje)

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Št. starejših, prisotnih na posamezni terenski delavnici ZVC	10	15	20
Št. izvedenih terenskih delavnic za starejše, na letni ravni	7 (letno)	15 (letno)	20 (letno)

Odgovorna nosilca ukrepa
ZD NM, MONM

Ukrep 5.3: Spremljanje dostopnosti in kakovosti zdravstvenih storitev

Opis ukrepa
Občina bo kot ustanovitelj javnega zdravstvenega zavoda ZD NM spremljala dostopnost in kakovost zdravstvenih storitev, in sicer prek svetov zavoda, v neposredni komunikaciji z vodstvom, na rednih srečanjih z bolniki, varuhom pacientovih pravic, s predstavniki raznih društev bolnikov.

Časovnica ukrepa
- vsakoletno, od leta 2025 do leta 2030: najmanj en sestanek z vodstvom letno, spremljanje prek sveta zavoda

Odgovorna nosilca ukrepa
ZD NM, MONM

Ukrep 5.4: Odprava arhitektonskih in sistemskih ovir dostopnosti do zdravstvenih storitev za starejše

Opis ukrepa
Fizične in sistemske prilagoditve so nujne za zagotavljanje enakopravnega in učinkovitega dostopa do zdravstvene oskrbe, saj starejši pogosto potrebujejo prilagojen pristop zaradi fizičnih, kognitivnih in socialnih izzivov, s katerimi se soočajo. Fizične prilagoditve zajemajo spremembe v infrastrukturnem in prostorskem oblikovanju zdravstvenih ustanov (npr. dostopnost vhodov in notranjih prostorov, dvigala in klančine, prilagojene čakalnice in sanitarni prostori, označbe in usmerjanje, zvočni in svetlobni signali, posebna parkirna mesta) ter prilagoditve sistema (digitalne rešitve, ustrezno zagotavljanje informacij ipd.). Ob dejstvu, da

obstoječa zdravstvena infrastruktura in objekti v našem okolju niso bili vedno zasnovani z upoštevanjem potreb starejših in drugih funkcionalno oviranih oseb, MONM načrtuje pripravo podrobnejše analize, v kateri bi natančneje opredelili, kje so najpomembnejše točke, ki morajo biti dostopne ter katere so najbolj težavne ovire pri dostopanju do njih. V povezavi s tem bo MONM vzpostavila fond namenskih sredstev za odpravljanje teh ovir in zavode, katerih ustanoviteljica ali soustanoviteljica je, povabila k prijavi na poziv. Obenem bo državne in zasebne institucije spodbudila k odpravi ovir na območjih, ki niso v občinski lasti in upravljanju.

Časovnica ukrepa
- oktober 2025: izdelana analiza
- vsakoletno, od 2026 do 2035: izvedba javnega poziva
- do leta 2030: najmanj ena odpravljena ovira letno, skupaj pet
- do leta 2035: najmanj ena odpravljena ovira letno, skupaj deset

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Skupno št. na novo odpravljenih ovir v sklopu tega ukrepa, na letni ravni	0	1 (letno)	1 (letno)

Odgovorni nosilci ukrepa
MONM

Ukrep 5.5: Regijske štipendije za deficitarne poklice na področju socialnega in zdravstvenega varstva, usmerjene v področje starejših

Opis ukrepa
Štipendije za poklice na področju socialnega in zdravstvenega varstva so lahko pomembna finančna spodbuda, namenjena pritegnitvi študentov in dijakov k izobraževanju na področjih, ki so ključna za skrb za ranljive skupine prebivalstva in hkrati kadrovsko že danes močno podhranjena. Z ukrepom si obetamo v obliki štipendiranja v sodelovanju s ključnimi državnimi institucijami, ki delujejo na področju socialnega in zdravstvenega varstva, podpreti izobraževalne procese posameznikov, vpisanih v izobraževalne programe na srednješolski in visokošolski ravni, kjer kronično primanjkuje kadra (bolničarji – negovalci, medicinske sestre, zdravstveni tehniki, socialni delavci, socialni gerontologi, delovni terapevti, fizioterapevti in drugi poklici, ki so in bodo v prihodnje ključni za zagotavljanje ustrezne socialne in zdravstvene oskrbe). Štipendiranje se izvaja v sodelovanju z drugimi občinami v regiji in v dogovoru z organizacijami, ki bodo razpisale štipendije.

Časovnica ukrepa
- vsakoletno, od leta 2025 do 2035: izvedba sofinanciranja štipendij
- do leta 2035: vsaj dva nova štipendista letno, na posamezno organizacijo, sofinancirana s strani MONM (skupno 20)

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035

Skupno št. štipendistov, štipendiranih s strani MONM	0	2 nova (letno, na organizacijo)	2 nova (letno, na organizacijo)

Odgovorni nosilci ukrepa
MONM, DSO NM, ZD NM, SB NM

Ukrep 5.6: Spodbude za deficitarne poklice v obliki namenskih najemniških stanovanj

Opis ukrepa
Ob pomanjkanju kadra socialnega in zdravstvenega varstva, javni zavodi oz. občine vse bolj razmišljajo o namenskih najemniških stanovanjih. JSS MONM je ukrep začel izvajati v letu 2023 in ga bo v prihodnjih letih glede na zmožnosti nadaljeval. Na zadnji razpis so se lahko prijavili prosilci, ki so ali bodo zaposleni v subjektih, kjer je ustanoviteljica oziroma večinska lastnica Mestna občina Novo mesto ali Republika Slovenija s sedežem v MONM in v društvih ter nevladnih organizacijah, ki delujejo v javnem interesu na območju naše občine.

Časovnica ukrepa
- do leta 2030: vsaj pet stanovanj, oddanih v najem deficitarnim kadrom socialnega in zdravstvenega varstva
- do leta 2035: vsaj deset stanovanj, oddanih v najem deficitarnim kadrom socialnega in zdravstvenega varstva

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Skupno št. stanovanj, deficitarnim kadrom	2	5	10

Odgovorni nosilec ukrepa
MONM

CILJ 6: Dvig psihofizične kondicije starejših

Ukrep 6.1: Vzpostavitev namenskih športno-rekreativnih površin in spodbujanje programov na teh površinah

Opis ukrepa
Namenske športno-rekreativne površine za starejše spodbujajo razvoj in ohranjanje telesne aktivnosti, ravnotežnih in gibalnih sposobnosti, krepitev mišic in izboljšanje splošnega počutja starejših. Ponujajo varne in prilagojene površine, kjer se starejši lahko gibljejo in skrbijo za svoje zdravje. Površine so oblikovane tako, da zmanjšujejo tveganje za padce in poškodbe, ter so dostopne za vse. MONM namerava tudi v prihodnjih letih na različnih lokacijah nameščati fitnes opremo na prostem, ki je prilagojena starejšim ter prostore za družabno-rekreativne igre, kot so balinanje, štrbunk, petanka ali šah na prostem. V letu 2024 vsa društva upokojencev razpolagajo s prostori in opremo za izvedbo petanke in štrbunka, v občini je na

voljo deset balinišč in 19 igrišč, ki so opremljena z napravami za razgibavanje na prostem. Opremo za štrbunk in petanko bomo bogatili glede na izražene potrebe uporabnikov, število balinišč nameravamo do leta 2035 povečati vsaj za štiri, naprave za razgibavanje pa namestiti še v preostalih krajevnih skupnostih. Glede na podnebne spremembe, bomo posebno pozornost posvetili umeščanju pokritih površin za izvedbo vadbe v vseh vremenskih pogojih (npr. za vadbo članov Šole zdravja) ter skrbi za zagotavljanje naravne sence (zasaditev dreves) in dostop do pitne vode. Po vzoru Strategije za mladino, bodo športna društva povabljena k izvedbi vsebin in programov na teh športnih površinah, ki jih bodo lahko prijavila na razpis za sofinanciranje delovanja društev.

V načrtu je prav tako izvedba inovativnih igrišč kot jih poznamo iz tujine, namenjenih izključno ali prednostno starejšim z inovativnostjo naprav, ki spodbujajo različne načine gibanja s poudarkom na ravnotežju, gibljivosti in moči. Glede na visoke stroške postavitve in opreme tovrstnih igrišč, načrtujemo, da bomo do leta 2030 postavili vsaj eno in do leta 2035 vsaj še eno tako igrišče.

Časovnica ukrepa

- september 2025: identifikacija potreb in določitev lokacij za umestitev fitnes naprav, prostorov za družabno-rekreativne igre in namenskih igrišč
- do leta 2030: umestitev vsaj dveh novih balinišč in naprav za razgibavanje v vsaj dveh krajevnih skupnostih ter postavitev vsaj enega specializiranega igrišča za starejše
- od leta 2031 do leta 2035: umestitev vsaj dveh novih balinišč in naprav za razgibavanje v vsaj dveh krajevnih skupnostih ter postavitev vsaj enega specializiranega igrišča za starejše

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Prostor in oprema za izvedbo petanke za vsa društva	10	10	10
Oprema za štrbunk za vsa društva	10	10	10
Skupno št. balinišč	10	12	14
Skupno št. igrišč z napravami za razgibavanje (starejših)	19	21	23
Skupno št. igrišč, namenjenih prednostno starejšim	0	1	2

Odgovorni nosilci ukrepa

MONM in KS

Ukrep 6.2: Spodbujanje samooskrbe s hrano

Opis ukrepa

Delo na vrtu je pomembna oblika zagotavljanja kakovostne hrane lokalnega porekla, hkrati pa pripomore tudi h gibanju, preživljanju prostega časa na prostem in vzdrževanju socialnih stikov. Številni občani vrtnarijo na lastnih zemljiščih, mnogi pa so zemljišče za vrtnarjenje najeli v lastni režiji. Vrtnarjenje je namreč možno tako na stavbnih zemljiščih v naseljih, v vinogradniških območjih, prav tako pa na kmetijskih zemljiščih v bližini naselij. Zagotovo pa se v najgosteje naseljenih soseskah povečuje potreba po ponudbi urejenih najemnih mestnih vrtičkih. MONM bo zato preučila možnost vzpostavitve najemnih vrtičkov z enotnim pristopom. Trenutno je v občinskem prostorskem načrtu že določenih nekaj za te namene primernih lokacij.

Časovnica ukrepa
- september 2025: identifikacija potreb in določitev lokacij za umestitev najemnih vrtičkov
- vsakoletno, od 2026 do 2035: izvedba razpisa za oddajo

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Izveden javni poziv za najem vrtičkov	0	1 (letno)	1 (letno)

Odgovorni nosilci ukrepa
MONM in KS

Ukrep 6.3: Promocija vrednot solidarnosti in družabništva

Opis ukrepa
Solidarnost in družabništvo omogočata razvoj socialne mreže, ki je za starejše še posebej pomembna. Spodbujanje teh vrednot v družbi je mogoče doseči s ciljanimi pristopi na različnih področjih, vključno s podporo organizacijam, ki te teme pokrivajo z izobraževanjem, ozaveščevalnimi kampanjami in informiranjem. Poskrbeti moramo za vključevanje tem, ki osmišljajo sobivanje, poudarjajo medsebojno pomoč, medgeneracijsko sodelovanje in odgovornost do skupnosti v aktivnostih organizacij, katerih delo podpiramo (društva upokojencev in večgeneracijski center Hiša sožitja, Društvo Spominčica, Medgeneracijsko društvo Žarek, RIC – Univerza za starejše in večgeneracijski center Skupaj, Društvo za življenje brez nasilja, KORK ipd.). Te organizacije organizirajo različne individualne in skupinske aktivnosti: tečaje, delavnice, predavanja, svetovalnice, enkratne dogodke itd. Z občani in občankami se je potrebno še naprej in intenzivneje sistematično pogovarjati o demenci, o novih načinih skrbi za starejše in o vsem, kar se tiče življenja starejših. Nujno je vključevanje njihovega programa v Sistem skupnostnih storitev in vzpostavljeno mrežo krajevnih točk. Vzporedno lahko teče komunikacijska kampanja, ki ozavešča o tovrstnih aktivnostih in izpostavlja primere dobrih praks, kar lahko pripomore k širjenju pozitivnih zgledov in spodbuja posameznike k podobnim dejanjem.

Časovnica ukrepa
- december 2025: pripravljen letni komunikacijski načrt
- vsakoletno, od 2026 do 2035: priprava letnega komunikacijskega načrta in v naslednjih mesecih v tekočem letu izvajanje osveženega komunikacijskega načrta

- december 2025: pripravljena komunikacijska strategija in letni komunikacijski načrt; vsi starejši občani morajo biti po relevantnem komunikacijskem kanalu vsaj dvakrat letno deležni celovitih informacij na to temo

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Pripravljen komunikacijski načrt	0	1	1
Število celovitih informacij	0	2	2

Odgovorni nosilec ukrepa
MONM

CILJ 7: Izboljšanje stopnje varnosti starejših

Ukrep 7.1: Vzpostavitev sistema zaupnikov in protokolov podpore ob nasilju nad starejšimi

Opis ukrepa
Vzpostavitev mreže zaupnikov in protokolov podpore ob nasilju nad starejšimi je pomemben korak za zaščito populacije, ki je pogosteje izpostavljena različnim oblikam nasilja. Sistem zaupnikov in jasni protokoli so lahko pomembni za preprečevanje nasilja, hitro prepoznavanje primerov zlorab ter nudenje potrebne podpore in zaščite. Zaupniki so usposobljene osebe, ki jim starejši lahko zaupajo in se nanje obrnejo v primeru kakršnekoli oblike nasilja ali zlorabe. To so lahko izbrane organizacije v lokalni skupnosti, ki so posebej usposobljene za prepoznavanje in reševanje težav, povezanih z nasiljem nad starejšimi. Zaupniki morajo znati prepoznati znake nasilja, nuditi prvo psihološko podporo, poznati zakonodajo glede zaščite starejših, postopke poročanja o zlorabah in se povezovati s pristojnimi organi. Dobrodošle so tudi veščine komuniciranja s starejšimi, ki so lahko prestrašeni ali ne želijo prijaviti nasilja. Protokoli morajo jasno opredeliti, kako starejši ali njihovi sorodniki, sosedje in zaupniki prijavijo nasilje. To vključuje vzpostavitev anonimnih linij, spletnih obrazcev ali osebnega stika z zaupnikom. Nujen je tudi razmislek o vzpostavitvi prostorskih pogojev za takojšen umik žrtve iz nevarnega okolja (npr. zagotavljanje varnega prostora ali začasne nastanitve).

Časovnica ukrepa
- december 2025: pripravljen načrt mreže zaupnikov in opredelitev protokolov podpore
- do leta 2030: v naslednjih petih letih vzpostavitev najmanj dveh točk zaupništva in najmanj petih kriznih nastanitev (izhodiščna vrednost tri)
- do leta 2035: v naslednjih desetih letih vzpostavitev najmanj štirih točk zaupništva in najmanj sedmih kriznih nastanitev

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Skupno št. zaupnikov	0	2	4

Skupno št. interventnih nastanitev	3	5	7

Odgovorni nosilci ukrepa
CSD NM, MONM

Ukrep 7.2: Izvajanje programov za prometno varnost

Opis ukrepa
Izvajanje programov za prometno varnost starejših je ključnega pomena, saj starost prinaša fizične in kognitivne spremembe, ki lahko vplivajo na varnost starejših v prometu. Ti programi morajo biti prilagojeni posebnim potrebam starejših, ne glede na to, ali sodelujejo v prometu kot vozniki, pešci ali uporabniki javnega prevoza. Cilj programov je zmanjšanje tveganja za nesreče in spodbujanje varnega vedenja v prometu, da bi starejšim omogočili čim daljšo in varno mobilnost. Starejšim voznikom lahko pomagamo z organizacijo usposabljanj, s spodbujanjem uporabe javnega prevoza, razvojem enostavnih mobilnih aplikacij za starejše, preizkusom vozniških sposobnosti, presejalnimi pregledi ipd.

Časovnica ukrepa
- Marec 2025: načrt programov in začetek izvajanja
- Vsakoletno, od 2025–2035: posodobitev načrta in izvajanje programov
- do 2030: izvedba najmanj treh programov letno (izhodišča vrednost 1), skupno 15 v petih letih, vključenih najmanj 45 oseb v vse tri delavnice skupaj letno, skupno 225 v petih letih

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Št. izvedenih programov, na letni ravni	1	3 (letno)	5 (letno)
Št. vključenih starejših, na letni ravni	10	45 (letno)	75 (letno)

Odgovorni nosilec ukrepa
Svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu (SPVCP)

Ukrep 7.3: Dopolnitev mreže demenci prijaznih točk

Opis ukrepa
v sklopu vzpostavitve demenci prijaznega okolja bomo nadaljevali z odpiranjem demenci prijaznih točk. Demenci prijazne točke so namenjene osebam z demenco, svojcem in drugim v lokalni skupnosti, ki se na točko lahko obrnejo po informacije, predvsem pa točke nudijo podporo osebam z demenco, ki se izgubijo in ne najdejo poti domov. Upravljavce točk bo treba opremiti z znanjem in informacijami o demenci in komunikaciji z osebami z demenco. MONM bo mrežo točk najprej krepila v sklopu mreže krajevnih točk, ki bodo delovale znotraj Sistema skupnostnih storitev ter občinskih javnih zavodov in podjetij (lekarne, zdravstveni dom,

knjižnica, muzej, občinska uprava ipd.), v drugi fazi pa k sodelovanju povabila tudi še nevključene državne javne zavode in poslovne subjekte (gostinski lokali, banke, pošte, podjetja in druge frekventne točke). S tem bomo prispevali k detabuizaciji, večji vključenosti oseb z demenco in njihovih svojcev v skupnost ter k izboljšanju njihove varnosti, mobilnosti in dostopnosti do storitev.

Časovnica ukrepa
- april 2025: začetek priprave načrta mreže z vključitvijo obstoječih točk in načrtovanjem novih ter pripravo informacij
- september 2025: začetek izvajanja aktivnosti
- vsakoletno, od leta 2026 do leta 2035: evalvacija delovanja mreže ter posodobitev načrta in aktivnosti
- do leta 2030: zagon delovanja vsaj dveh dodatnih točk letno (skupno deset)
- do leta 2035: zagon delovanja vsaj dveh dodatnih točk letno (skupno dodatno dvajset glede na leto 2025)

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Skupno demencam prijaznih točk	10	20	30

Odgovorni nosilec ukrepa
MONM, KS, občinski in državni javni zavodi

CILJ 8: Aktivna celostna obravnava umirajočih in podpora njihovim bližnjim

Ukrep 8.1: Vzpostavitev prostorskih pogojev za izvajanje regionalne stacionarne hospic oskrbe

Opis ukrepa
Glede na potrebe po razvoju hospic oskrbe v državi, tudi MONM v zadnjih letih pospešeno preverja možnosti zagotovitve regijske hiše hospic. Projekt bi starejšim in kronično bolnim z neozdravljivo boleznijo, ki v procesu umiranja nimajo možnosti domače ali institucionalne nastanitve, omogočil celostno oskrbo z namestitvijo ter podporo njihovim svojcem. Medtem ko paliativna oskrba sestavni del zdravstvene oskrbe bolnikov s kroničnimi boleznimi srca, ožilja, pljuč, nevrološkimi obolenji in starejših z geriatričnimi sindromi, pa je hospic oskrba namenjena bolnikom z neozdravljivim stadijem bolezni, ki jim je bilo diagnosticirano le še največ nekaj mesecev življenja. Ker so potrebe po stacionarni hospic oskrbi velike (trenutno na območju države deluje en center, po mnenju Razširjenega strokovnega kolegija na Ministrstvu za zdravje pa bi potrebovali vsaj štiri), je MONM v fazi identifikacije ustrezne lokacije in upravljavca ter iskanja vsaj regijskih virov financiranja za investicijo in izvajanje dejavnosti. Pri tem bo nujno opozarjati državo na sistemsko ureditev paliativne in hospic oskrbe na primarni, sekundarni in terciarni ravni zdravstvene dejavnosti.

Časovnica ukrepa
- november 2024 do 2027: nadaljevanje aktivnosti za vzpostavitev regijskega hospica

- februar 2025: izhodiščna projektna naloga za projektiranje
- marec 2025: potrditev lokacije
- 2026 do 2027: začetek in zaključek gradnje

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Vzpostavitev regijskega hospica	0	1	1

Odgovorni nosilec ukrepa

MONM

DRUŽBENO UDEJSTVOVANJE, IZOBRAŽEVANJE IN DELO

Družbeno udejstvovanje, izobraževanje in delo starejših so elementi aktivnega staranja, ki prispevajo k boljši kakovosti življenja ter večji vključenosti starejših v družbo. Spodbujanje teh aktivnosti pomaga zmanjševati osamljenost, izboljšuje duševno in telesno zdravje ter krepi občutek pripadnosti in smiselnosti življenja. Starejši se pogosto vključujejo v prostovoljske dejavnosti, kjer prispevajo svoje znanje in izkušnje. To krepi njihove socialne stike in jih ohranja aktivne. Udeležba v različnih skupinah, kot so kulturna društva, športna društva ali medgeneracijski centri, jim omogoča, da ostanejo povezani s širšo skupnostjo. Starejši lahko pridobivajo nova znanja tudi prek univerz za tretje življenjsko obdobje, tečajev ali drugih izobraževalnih aktivnosti, s čimer ohranjajo kognitivne funkcije in se prilagajajo sodobnim tehnologijam. Mnogo starejših se odloči za nadaljevanje dela po upokojitvi, bodisi s krajšim delovnim časom ali na prostovoljski osnovi, kar lahko izboljša njihov finančni položaj in krepi njihov občutek prispevanja k družbi. Spodbujanje družbenega udejstvovanja, izobraževanja in dela starejših z zagotavljanjem zadostnih priložnosti je zato pomembno za njihovo vključenost, ohranjanje zdravja in dobrega počutja.

CILJ 9: Podaljšanje aktivne vključenosti v družbo

Ukrep 9.1: Spodbuda javnim in nevladnim organizacijam za vključevanje občasnega dela upokojencev

Opis ukrepa

Sodelovanje z upokojenci je, glede na pomanjkanje delovne sile v določenih sektorjih in željo upokojencev po aktivni starosti, vedno bolj aktualna tema. Tudi MONM zato v zadnjih letih vse več sodeluje z upokojenci (brezplačni prevozi starejših Rudi, brezplačen prevoz po mestnem jedru Leon, javne sanitarije, prevoz šolskih otrok), v obliki pogodbenega ali prostovoljnega dela. Upokojenci imajo tako omogočen dodaten vir dohodka (v primeru pogodbe), ostajajo aktivno prisotni v družbi in ohranjajo aktiven življenjski slog, mentalno stimulacijo in socialne stike, prispevajo k prenosu znanj in izkušenj na mlajše generacije, hkrati pa nudijo vir dodatne delovne sile. Sodelovanje z upokojenci se je izkazalo kot primer izjemno dobre prakse, ki jo želimo v prihodnjih letih prenesti tudi na druge javne in nevladne organizacije. V sklopu Sistema skupnostnih storitev se lahko organizira tudi posredovalnica med povpraševanjem in ponudbo za občasno delo upokojencev ali prostovoljsko delo.

Časovnica ukrepa

- avgust 2025: načrt izvedbe aktivnosti za vključevanje občasnega dela upokojencev v širšem občinskem javnem sektorju
- vsakoletno, od 2025 do 2035: izvajanje aktivnosti za spodbujanje vključevanja občasnega dela
- do leta 2030: najmanj 30 starejših vključenih v občasno delo upokojencev na letni ravni
- do leta 20235: najmanj 50 starejših vključenih v občasno delo upokojencev na letni ravni
-

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035

Skupno št. vključenih starejših na letni ravni	10 (letno)	30 (letno)	50 (letno)

Odgovorni nosilec ukrepa
MONM

Ukrep 9.2: Promocija prostovoljnega dela posameznikov in krepitev vključevanja starejših v prostovoljske organizacije

Opis ukrepa
Starejši imajo številne izkušnje, znanje in veščine, ki so koristni za širšo skupnost, hkrati pa jim prostovoljstvo omogoča, da ostanejo aktivni, povezani in družbeno vključeni. Obenem njihovo prostovoljsko delo omogoča delovanje številnih organizacij ter zapolnjuje vrzeli v oskrbi starejših v smislu družabništva in pomoči pri osnovnih vsakodnevnih opravilih. V MONM v okviru različnih organizacij deluje veliko število starejših prostovoljcev, ki presegajo tradicionalna vprašanja, povezana s starostjo, kot je podpora šibkim ali bolnim starejšim ljudem.

Številne organizacije sicer poročajo o upadanju števila prostovoljcev, tudi med starejšimi, zato je na tem področju še bolj nujno proaktivno delovanje in sodelovanje vseh deležnikov. V okviru ukrepa si bomo s pridobivanjem novih prostovoljcev prizadevali predvsem za ohranjanje skupnega števila prostovoljcev (ob predpostavki, da nekateri tudi odhajajo), ki so na območju naše občine že sedaj številčni in zelo aktivni. Pridobivanje starejših ljudi za vlogo prostovoljcev zahteva nekaj truda in kombinacij različnih pristopov, kot so celoviti pristopi komunikacije in ozaveščanja, izražanje spoštovanja in priznanja ter nagrajevanje. V sklopu ukrepa je predvideno podeljevanje priznanj, obilno informiranje promocija prostovoljstva prek komunikacijskih kanalov, kosilo z županom in uvedba simboličnega nagrajevanja.

Časovnica ukrepa
- april 2025: izdelan akcijski načrt ukrepov; začetek izvajanja aktivnosti v letu 2025, izvajajo, evalvirajo in novelirajo se letno
- do leta 2030: ohranitev in minimalno povečanje števila starejših prostovoljcev (+ 10 % glede na izhodiščno vrednost v 2024)
- do leta 2035: ohranitev in minimalno povečanje števila starejših prostovoljcev (+ 20 % glede na izhodiščno vrednost v 2024)

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Skupno št. starejših prostovoljcev	500	550	600

Odgovorni nosilec ukrepa
MONM

Ukrep 9.3: Dvig stopnje digitalne pismenosti starejših

Opis ukrepa
V prihodnjih letih pričakujemo naraščajočo digitalizacijo v vseh delovnih procesih in v komuniciranju ter življenju ljudi. Gre za nove, napredne informacijske in komunikacijske tehnologije, umetno inteligenco in robotiko. Zaradi hitrega razvoja tehnologije je digitalna pismenost postala nujna veščina, ki bo tudi starejšim omogočila, da ohranijo neodvisnost, povezanost in kakovost življenja ter polno sodelovanje v sodobni družbi. Prek interneta imajo hitrejši dostop do različnih storitev, kot so spletno bančništvo, rezervacije in nakupi, ohranjanja socialnih stikov, kar pomaga pri preprečevanju osamljenosti in socialne izolacije, dostop do izobraževalnih vsebin, spletnih tečajev, kulturnih dogodkov, knjig in filmov, boljši dostop do zdravstvenih storitev ipd. Načrtovana je organizacija delavnic, prilagojenih starejšim, ki jih učijo osnovnih veščin, kot so uporaba interneta, e-pošte, socialnih omrežij in osnovnih digitalnih orodij. Prek Sistema skupnostnih storitev in mreže podpore po krajevnih skupnostih je nujna tudi **vzpostavitev dostopa do interneta in osnovne digitalne opreme.**

Časovnica ukrepa
- junij 2025: pripravljen načrt aktivnosti in začetek izvajanja
- do leta 2030: na letni ravni se vsaj 72 odraslih vključuje v 12 delavnic, na desetih lokacijah, vsaj 75 % krajevnih točk v mreži je opremeljenih z dostopom do interneta in vsaj enim računalnikom
- do leta 2035: na letni ravni se vsaj 90 odraslih vključuje v 15 delavnic, na 13 lokacijah, vse krajevne točke v mreži so opremljene z dostopom do interneta in vsaj enim računalnikom

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost	Vrednost 2030	Vrednost 2035
Število izvedenih delavnic, na letni ravni	6 (letno)	12 (letno)	15 (letno)
Število vključenih v delavnice, na letni ravni	36 (letno)	72 (letno)	90 (letno)
Št. različnih lokacij, kjer potekajo delavnice, na letni ravni	4 (letno)	10 (letno)	13 (letno)
Št. digitalno opremljenih krajevnih točk	50 %	75 %	100 %

Odgovorni nosilec ukrepa
RIC NM

CILJ 10: Aktivno zagovorništvo starejših v družbi

Ukrep 10.1: Vzpostavitev operativne koordinacije med relevantnimi deležniki za izboljšanje sodelovanja in skupnostni pristop na področju skrbi za starejše

Opis ukrepa

Pomembna naloga lokalne skupnosti je krepitev in povezovanje zmogljivosti tako vladnih kot nevladnih organizacij za boljši organizacijski razvoj in izvajanje javnih storitev. MONM bo kot koordinator in povezovalec relevantnih organizacij, ki delujejo na področju starejših ter ob zaznavanju konkretnih, pomanjkljivo naslovljenih potreb na terenu, v sodelovanju z ostalimi organizacijami ter reprezentativnimi združenji občin, periodično obveščala odgovorne na državni ravni in predlagala predloge in rešitve (dajanje pobud, mnenj, stališč, vprašanj …).

Časovnica ukrepa
- vsakoletno, od 2025 do 2035: priprava pobud in pošiljanje pristojnim na državni ravni

Odgovorni nosilec ukrepa
MONM

8 URESNIČEVANJE IN SPREMLJANJE URESNIČEVANJA STRATEGIJE

Uresničevanje in spremljanje uresničevanja strategije je ključen korak pri zagotavljanju njene uspešnosti. Gre za proces, ki zahteva stalno prilagajanje, merjenje rezultatov, vključevanje deležnikov ter sprejemanje ustreznih odločitev na podlagi spremljanja doseženih ciljev. Po sprejetju strategije bo sledila mobilizacija vseh že identificiranih deležnikov za pripravo akcijskih načrtov posameznih ukrepov, s katerimi si obetamo doseči zastavljene cilje. Starejši oz. njihovi predstavniki bodo dobrodošli pri njihovemu nadaljnjemu sooblikovanju in spremljanju, saj najbolje poznajo svoje potrebe. Akcijski načrti bodo natančneje opredelili stroške izvedbe in časovnice posameznih ukrepov do leta 2035 ter odgovorne nosilce in bodo vsakoletno novelirani za potrebe priprave občinskega proračuna.

Za spremljanje napredka, organizacijsko podporo in izvedbeno pomoč in finančne vire za izvajanje ukrepov, bodisi z javnimi proračunskimi sredstvi, evropskimi skladi ali drugimi viri financiranja, je v največji meri zadolžena MONM. Kjer se ukrepi nanašajo na objavljanje javnih pozivov oz. razpisov, je pomembno, da so vanje vključeni kriteriji za spremljanje napredka identičnih tem, ki so zapisane v strategiji. Vodilo za vsakoletne razpise oz. pozive morajo biti cilji, opredeljeni v tem besedilu, saj nam za naslednjih deset let vsebina strategije pomeni usmeritev za doseganje napredka na področju starejših. Na podlagi zbranih podatkov se redno ocenjuje uspešnost posameznih ukrepov in njihova učinkovitost. Ocene morajo biti zato podprte z relevantnimi kazalniki (npr. število starejših, ki so vključeni v programe, št. izvedenih delavnic, dostopnost za uporabnike ipd.).

Uresničevanje pripravljenih akcijskih načrtov bo spremljala izvedbena skupina, ki bo predlagala prilagoditve, spremembe in dopolnitve ukrepov in ciljev v času trajanja strategije. Izvajanje strategije bo najmanj enkrat letno obravnaval tudi občinski svet v sklopu poročanja o izvajanju občinskih strateških dokumentov. Na podlagi ugotovitev spremljanja in vrednotenja je treba strategijo redno prilagajati novim razmeram in potrebam starejših. Prilagajanje omogoča večjo odzivnost in učinkovitost, če se izkaže, da določeni ukrepi ne dosegajo pričakovanih rezultatov. Pomembno je, da se javnost redno obvešča o napredku pri izvajanju strategije. Transparentnost povečuje zaupanje in vključevanje starejših ter širše skupnosti v proces izvajanja.

9 VIRI IN LITERATURA

Kuhar, R., Sedmak, M. in Jurekovič I. (ur.). (2023). *Dolgoživa družba: posledice in izzivi*. Slovensko sociološko društvo.

Statistični urad Republike Slovenije [SURS]. (2024). *Prebivalstvo po starosti, Slovenija, polletno* [podatkovni portal SI-STAT]. Statistični urad Republike Slovenije. http://pxweb.stat.si/

Statistični urad Republike Slovenije [SURS]. (2024). *Prebivalstvo po starosti, občine, Slovenija, polletno* [podatkovni portal SI-STAT]. Statistični urad Republike Slovenije. http://pxweb.stat.si/

Zdravniška zbornica Slovenije. (2023). *Nikoli prezgodaj, nikoli prepozno za zmanjšanje tveganja za demenco*. Zdravniška zbornica Slovenije. https://www.zdravniskazbornica.si/sl/

Številka: 007-0003/2024
Datum: 9. 12. 2024

Mag. Gregor MACEDONI, l.r.
župan